

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

STORMEN ROND DE TOP III

(Gods Raad en Menselijke Daad)

B. Een eerste uitvloeisel: Amnon, Tamar, Absalom I. David

David heeft zijn schuld beleden: 'Ik heb gezondigd tegen de HERE.' Wat voor kwaad er ook van David kan worden gezegd, *zo* zal hij in de herinnering van Gods volk blijven leven: Als de man die zijn zonde heeft bekend. Als hij klein voor God wordt, is hij groot.

Bij monde van zijn profeet heeft God hem zijn schuld vergeven. Genadeverkondiging. David is weer door God in genade aangenomen. Hij **kan** de ogen weer opslaan tot God in de hemel. De verhouding is hersteld. Psalm 32 is ons als getuigenis daarvan nagelaten. Het is weer goed!

Wij. Hijbellezers van vandaag, zijn dankbaar maan niet voldaan. Want, denken wij, waarom wordt die zonde dan toch nog bezocht? Dat valt voor ons gevoel niet gemakkelijk te rijmen: eerst de vergeving en dan, desondanks, de bezoeking. Maar vergeten wij niet te licht, dat waar door ons gezondigd is, dat wij daar hebben *gefaald*? Een misslag of misstap hebben begaan; het doel niet bereikt dat wij hadden moeten bereiken? Door onze misslag is er gebroken daar waar had moeten worden gebouwd; is er iets niet heel gelaten of gemaakt, maar schade aangericht. De zondaar die zijn schuld, zijn aandeel daarin erkent, die wil God in genade aannemen, **maar** de schade moet ook worden hersteld! De gevolgen van de zonde in het leven

met zijn verhoudingen, moeten worden weggenomen. De Bijbel leert ons dat onze God een God van vergelding is. Zo handhaaft Hij zijn heerlijke naam. Hij laai het kwaad gebeuren, maar Hij heeft part noch deel aan ons kwaad. Zo wreekt Hij degene(n) die onder onze zonde hebben moeten lijden en de littekens daarvan nog dragen.

Uit hoofdstuk 12 is duidelijk dat uit de overspelige verbinding van David en Batseba, Davids huis niet kan worden gebouwd. 'Ben', Hebreeuws voor 'zoon', hangt samen met een Hebreeuws werkwoord 'bana', 'huwen'. Dat sterven van het kind behoeft David aan de welgemeendheid van Gods vergeving niet te doen twifelen. Hij heeft ook niet getwijfeld: 'Ik zal wel tot hem (zijn zoon-tje) gaan, maar hij keert tot mij niet terug' (11 : 23b). Maar dan denken wij weer verder en wagen het op te merken: Indien niet uit de eerste, waarom dan wel uit de tweede, Salomo, Jedidja? Wij kunnen het moeilijk rijmen. Volgens ons gevoel maakt het geen verschil: dezelfde David verwekt en dezelfde Batseba (aan Uria ontstolen) ontvangt en baart. Laten wij maar rustig aannemen, dat de HERE die waakt voor de eer van zijn naam, daarom heeft gedacht. Na de dood van haar man is de relatie David-Batseba gewettigd en de daaruit geboren kinderen bij voorbaat geëcht. Door het sterven van het eerste kindje markeert Hij om zo te zeggen zijn afkeuring; zijn

HOOFDARTIKEL

Stormen rond de top III
H.M. Ohmann

UIT DE SCHRIFT

Bent u ook onder de profeten?
D. de Jong

KERKELEK LEVEN

Een nieuwe kerkbijbel
R. ter Beek

BOEKRESPREKING

Lijst van christelijke literatuur

MISSIOLOGIE

Kerkelijk opbouwwerk in het buitenland II (slot)
J. Klamer

LITERATUUR

Thomas Stearns Eliot II (slot)
Niek Bakker

OPVOEDING EN ONDERWIJS

jeugd is volwassen geworden
H.R. Schaafsma

PERSCHOON

G.J. van Middelkoop

toorn. Hij wil niet dat door het laten leven van het kind. de onwettige verhouding, Davids vergrijp zou worden gedeckt en gesanctioneerd in 't oog van de mensen. Want, reken maar, als David de vijanden van God heeft doen lasteren, dan zal hij – en mogelijk zijn God – ook in de achting der vrienden zijn gedaald. Maar er is hoop. De schuld der zonde is weggenomen. Op de puinhopen van het zo vroeg geëindigde leven behoeft David niet te blijven zitten treuren. Een kind wordt hem geboren. Een zoon wordt geschonken aan de man die al veel kinderen; veel zonen had. De geboorte van dit kind is een gebeurtenis apart, anders dan die van alle andere: de HERE heeft hem lief. Men noemt zijn naam: Sjelomo. Er is vrede. Er vallen weer zonnestralen in Davids huis.

2. Amnon en Tamar

En toch: 'Het zwaard zal van uw huis niet wijken' (12 : 10). Dat staat nu nog te gebeuren. Want we zullen het jonggestorven kind niet als slachtoffer van het zwaard mogen zien. Mensen nemen tegen mensen het zwaard op. Maar het kind is door de HERE weggenomen.

Het door Natan aangekondigde zwaard wordt door volwassenen gehanteerd. Door David's grote kinderen, nu langzamerhand al volwassen. Als u terugbladert in uw bijbel naar 2 Samuel 3 dan leest u hun namen op het rijtje af. Het is zaak dat rijtje goed te kennen, want anders zal een belangrijk deel van de nu volgende geschiedenis u ontgaan. Davids eerstgeborene is Amnon, van Achinoam, de Jizreëlitische. Van Kileab zullen we nooit meer horen. Een teruggetrokken jongen? Of ook een die vroeg gestorven is? Dan komt de derde. Absalom, van wie we zoveel meer zullen horen. Als we goed lezen zien we dat hij in hoofdstuk 13 van het begin af present is. Hij is allesbehalve eei wat teruggetrokken, bedeesde jongeman die zich graag op de achtergrond houdt. Het valt immers op dat Tamar zó aan ons wordt voorgesteld, als zuster van Absa-

lom en niet als dochter van David. al ziet ieder dat via Absalom de verbinding met David direct kan worden gelegd. Maar die loopt via Absalom, dat wel. En zoals bij een hang kind dat op het schoolplein wordt geplaagd, dreigt dat hij zijn grote broer wel eens zal roepen. zien we hier, anders natuurlijk, een voorteken en waarschuwing van wat komen kan: deze zuster staat niet alleen. Zij heeft een broer! We zien de verteller in vers 1 anticiperen op de komende ontwikkelingen.

Als daar zo staat: 'een bekoorlijke zuster', laat de schrijver al doorschemeren waar hij met ons heen wil. Hij geeft een hint. Na hoofdstuk 11 is het oog van de lezer gescherpt. De lezer versta mij wel: We willen niet zeggen dat wij terstond moeien denken aan iets wat niet door de beugel kan. Het Oude Testament staat wanneer de schoonheid van een meisje of vrouw ter sprake komt, niet aanstonds met de geheven wijsvinger klaar. De Schrift spreekt in goedkeurende zin. Is het niet mooi, zo'n aantrekkelijk meisje onder de prinsessen? Zo vaak het kan zingt de Bijbel er de lof van en we wijzen terug naar het bericht van de Schepping in Genesis 1 waar de HERE zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed.

De Bijbel leert ons ook – bepaald in het tweede boek Samuel maar ook al in de Wet van Mozes – dat iemand – een man – hier ongemerkt een gevarezone binnen gaat. Uria's vrouw was ook zeer schoon. En David viel voor haar schoonheid. En dat vallen van de grote David, was een val in een duidelijke zonde. Het begin van hoofdstuk 13 vertelt ons dat Davids oudste, Amnon, Tamars halfbroer, weer voor een 'schoonheid' valt. En als hij valt zal het in dit geval een val in de zonde zijn. Een halfzuster geldt in de Mozaïsche wet, nee Gods wet, als zuster. Leviticus 18 : 9 en 20 : 17 spreken te klare taal dan dat hier nog twijfel mogelijk zou zijn. De wetgever is God, de Schepper. We zien in die wetten van Leviticus de Schep- per een beschermende haag optrekken rondom het werk van zijn handen, die vrouw, dat meisje.

De symptomen uit vers 2 lijken die van wat wij noemen: verliefdheid, ons welbekend, hetzij uit eigen, hetzij uit de ervaring van een kennis of vriend. Dat waarvan de verliefde dan ondersteboven is, doet ons glimlachen. Of we maken een grapje. Goed. Welbeschouwd is het iets moois als de macht van de liefde zich zo cterk gelden doet. Een waarmerk van Gods scheppingswerk, die man en vrouw speciaal toegerust heeft voor het door hem gestelde doel. Toch zijn we niet altijd zo blij. Dat een jongeman in die tijd van zijn stuk is, laat zich verstaan. Dat een jongmens er zo vol van is dat hij dwaze en onverantwoorde dingen doet, kunnen zij niet op rekening schrijven van de Schep- per. Dar is te wijten aan de macht van de zonde. Spreuken 22 : 15 lezen wij: 'De dwaasheid is aan hei hart van de jongen gebonden'. Die hoort erbij. Dat ziet er niet zo goed uit. Maar gelukkig is er een tuchtroede, die haar (de dwaasheid) vandaar zal verdrijven. Zoals zo vaak beveelt het Spreukenboek strengheid in de opvoeding aan. We vragen: Heeft het daaraan in Davids gezin ontbroken? Het object van zijn verliefdheid is Tamar. Maar, om Ta-

KERNREDACTIE

DR. W.G. DE VRIES (eindred.), DRs G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR. M. T. VELDE

OVERIGERE DAC TIELEDEN

DRs R. TER BEEK, DRs B. LUITEN, DRs C.J. DE RIJTER, PROF. DR. C. TRIMP, DRs H. VELDMAN, PROF. DR. K. VEEHING

MEDEWERKERS

DRs J.A. BOERSMA, J.M. DE JONG, A.JOH. KISJES, DRs J. MESSINK, DRs J. SMELIK

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan

De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen

ADMINISTRATIE & VERTEENTJE

Uitgeverij Oosterbeek Rijk Cointre H.V. Postrekening 406040 t.n.v. De Reformatie Goes Postbus 25, 4460 AA Goes Tel. (01100) 13591

ABONNEMENT

J 83,50 per jaar; f 44,75 per halfjaar; studenten f 68,- per jaar (binnenland). Buitenland f 137,50 per jaar (zeepost)

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

ADVERTENTIES

Prijs f 0,45 per mm. Contractueel op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0 65-51111

mar staat – niet voor anderen, maar voos Amnon en zijn broers – een heshuttende haag: de wet die bloedschande, incest, verbiedt. Amnon, de tot over zijn oren verliefde jongeman zal het er moeilijk genoeg mee hebben. Zij die toefde in het prinsessenverblijf, is wel in het openbaar verschenen. En zo vaak hij haar zag moest hij weerstand bieden tegen zijn gevoelens, zijn passie. Dat zal hem niet meegefallen zijn. want deze jongeman gaat op in zijn passie. Maar, Davids oudste, al noemen we hem jongeman, is geen puber meer. We stellen hem ons voor als man van een jaar of twintig. In Israël is men dan al zeker rijp voor het huwelijk en vaak al gehuwd. Op die leeftijd mag toch zoveel evenwichtigheid worden verwacht dat je niet meer 'hopeloos verliefd' wordt; of er ziek van wordt. Tamars verschijning wordt hem te machtig; 'te wonderlijk' staat er letterlijk. Hij weet niet wat hij er aan doen moet. Haar durft, kan, wil hij niets te doen. Zijn handen houdt hij thuis, en zijn mond (misschien) dicht. Maar zijn oog en geest vinden geen rust. Zo kwijnt hij weg, die Davidszoon, die ons zo sterk aan zijn vader herinnert. Althans in dit opzicht. Want vader Davids hart, hoe zondig ook in veel opzichten, hing niet zo aan dit ene facet van het leven, dat hij niets anders wist dan dat. Hij was een dapper held; een rechtvaardig heerser; een poëtisch hoogbegaafd man. David was een rijke geest. Niettemin, die ene gevoelige plek in Davids leven vinden we bij de zoon terug. Wat begon als een wensdroom is tenslotte een obsessie voor hem geworden.

En waarom vertelt de Bijbel dat nu allemaal?, denken wij hij onszelf. Niet om met andere schrijvers op het gebied van de liefdesliteratuur te kunnen wedijveren, al bevat de Schrift ook op dit punt de ongeëvenaarde bijdrage van het Lied der liederen. Maar daar willen we het nu niet over hebben. Nee, we krijgen in het tweede boek van Samuel een draad in handen – die van het liefdeleven in Davids gezin – die daar intiem verweven is met de geschiedenis van de openbaring, menselijke daden, ingepast in het geheel van Gods Raad. Van ongelovige, schriftkritische zijde heeft men wel eens pijnlijk geattendeerd op het door en door menselijke van de geschiedschrijving in dit Bijbelboek.¹ De personen komen goed uit de verf. En er is weinig Goddelijke inmenging. Dat de karakters zo getekend zijn, dat ze voor ons gaan leven, is waar. Dat Gods bemoeienis minimaal is, geloven wij niet. Dat is ons geloofsvooordeel t.a.v. alle geschiedenis en zeker t.a.v. de Bijbelse geschiedenis. Dat die draad der liefde zo door en door door de zonde getekend is en kan zijn, is voor ons een mysterie. De begeerten in hoofdstuk 11 en 13 ontbrand, die indruisen tegen de wil van God, moeten ten verderve voeren. En toch wordt desondanks ook door die begeerten Gods Raad volvoerd. 'k Denk weer aan Genesis 3, waar de verleider, de slang, schranderder dan alle gedierte des velds, met zijn suggesties komt, die het onbereikbare binnen 's mensen bereik zeggen te brengen. Suggesties die aanzetten tot overtreding van Gods gebod: de mens valt. En door en in die val wordt Gods Raad ten uitvoer gelegd.

Nu we het over verleiding tot zonde hebben, in deze historie van hoofdstuk 13 treedt een verleider op: Jonadab ben Simea, vindingrijk en geslepen, die de dingen zo weet te ensceneren, in scène te zetten dat alles tot en met de koning meewerkt tot het welslagen van het plan. Voor dat hij vraagt, moet hij al geweten hebben waar de schoen heeft gewrongen. Als vrienden zullen rij wel eens over zuster Tamar hebben gepraat. Wij wijden er niet veel woorden aan. Geslepen hebben we hem genoemd. Alle radertjes en raderen grijpen in elkaar. Door Ammons gepretendeerde ziekte wordt vader David bewogen om zijn zieke zoon te bezoeken. Door het bevel van haar vader wordt de schone Tamar bewogen te verschijnen. Door het verzoek van haar zieke broer wordt een gumt – een lekker hapje klaar te maken – stellig niet geweigerd. En door het zien van de bezige Tamar wordt Amnon bewogen om... Ja, om wat? Dat zegt de gladde vogel die Jonadab is, er niet bij... Amnon moet maar zien.

Zo gebeurt het. David komt op bezoek. En we denken bij onszelf: Wat zou David gedacht hebben? Heeft hij niets vermoed? Niet zichzelf afgevraagd: Waarom moet nou net Tamar dat doen? Had de al op zichzelf wonende Amnon zelf geen dienstmeisje die dat handig kon voorbereiden? Of had Tamar onder de zusters een naam op dit gebied? Was de prinses een keukenprinses? Ik heb mensen gekend en ze zijn er nog met gescherpte intuïtie, die in zo'n geval meteen onraad ruiken. Ze zijn er nog. Was er toen niemand die partij kon geven aan de listige Jonadah? De bijbelschrijver vertelt verder en houdt voor de meer intieme zaken geen halt. Voor de deur van de slaapkamer waar de zieke te bed ligt blijft hij niet staan, maar laat ons die met Tamar binnen gaan en blijven. Ook als de zieke gewaande zich vermant en het bevel geeft: 'Doet alle man van mij uitgaan!' Men vraagt zich af: Moet het licht voor Tamar nu niet op rood springen? Is dit voor haar geen waarschuwend signaal? Blijkbaar niet. Wat is de reden van dit bevel als het meisje alleen maar gekomen is om de zieke broer te verwennen? Verder gaat de auteur van de boeken Samuel. En zo uitvoerig als hij was over Tamars bedrijvigheden in de keuken, zo gehaast wordt hij als hij tot de kern van zijn verhaal komt: Ammons lage voorstel. Wat ook Tamars gedachten over haar oudste broer zijn geweest, hetzij ze hem wel mocht lijden, hetzij ze hem een nare man vond (we weten het niet), op het onbeschaamde voorstel laat zij een duidelijk neen horen. Een gemotiveerd 'neen'.

Wie de zaak van de menselijke kant benadert, zou zich kunnen afvragen of er niet een zekere trots in het spel is geweest. Ze was tenslotte een zuster van Absalom, dus anders dan andere broers en zussen, van beide zijden van koninklijke bloede. Haar moeder was de dochter van Talmai, de koning van Gesur, een klein Aramees rijkje in het noorden van het Overjordanse. Maar nee, deze prinses, van deels heidense komaf, noemt wat Amnon wil bij de naam: Verneder mij niet. Haar onteren, dal wil haar broer. Als zij vervolgt 'Zoiets doet men niet in Israël', wijst zij hem op de norm, 'die de tegenstelling accentueert'.

eert tussen Israël, het heilige volk van Jahwe, en de heidense volken met hun ontuchtige zeden'.² Bovendien typeert zij wat hij voornemens is als 'een schandelijke dwaasheid'. Niet zo maar een zonde, maar 'dwaasheid', iets schandelijks, dat in flagrante strijd is met de letter en de geest van de wet. Ja, zij heeft het kwaad tot in zijn consequenties doordacht. Voor haarzelf: 'En ik, waarheen zou ik mei mijn schande gaan?' Zij zou alles op het spel zetten en verliezen. Maar ook met het oog op haar broer: 'En gij, gij zoudt in Israël voor een dwaas gehouden worden'. Amnon zet alles op het spel voor zichzelf. Hij is de kroonprins. Zal straks een dwaas in Israël de troon bestijgen? 'Wee u, o land, welks koning een kind is' (Pred. 10 : 1h), een onervaren jongmens. Amnon, goed twintig, is toch geen kind meer. Ook een puber, krank van liefde, want niet twintig jaar is men aan die dingen wel ontgroeid. Dan ben je een man, die naar rede luistert, voor overreding vatbaar is. En deze rede van Tamar steunt op Gods Woord.

En weer zeggen we: Het staat allemaal in de Bijbel, die hier toch wel erg open is. Bijna nog meer dan in hoofdstuk 11, waar over een onderhoud tussen Batseba en David, vlak voor de zondige daad, niets wordt meegedeeld. Eigenlijk weten we niet hoe de Israëlitische Batseba op Davids toenadering heeft gereageerd. Maar de overeenkomst tussen beide geschiedenissen is sterk en de bedoeling van de gewijde schrijver kan niet anders geweest zijn, dan ons in deze verhalen de seksuele begeerte in haar onstuitbare, door niets en niemand in te tomen kracht te laten zien, als een sterke drijfveer in de loop der gebeurtenissen. Kronen en tronen worden er om zo te zeggen aan gewaagd. Eerst door David. Nu door zijn oudste zoon. En wij houden nu onze spreekwoorden-wijsheden als 'De appel valt niet verre van de stam' maar voor ons. Daar is overeenkomst, zeker. Maar Amnon moet voor zichzelf beslissen. Vader heeft door zijn 'voorbeeld' een schadelijke invloed geoefend in het gezin met die zonen die toen al in de puberteit waren. Meen maar niet dat die toen niets hebben gemerkt. Maar niemand, ook God niet, dwingt Amnon om in Davids voetspoor te gaan en bij hem opbruisen van de begeerte ogenblikkelijk bevrediging te zoeken. Bevrediging. Dit is geen liefde.

We gaan verder. Bij bevrediging wordt een persoon, een meisje, als een object, een voorwerp beschouwd en behandeld. Dat heeft Tamar goed onder woorden gebracht: 'Nee mijn broeder, verdedig mij niet'. Een lust-voorwerp mocht zij voor haar broer zijn. Als je behoefte hebt dan neem je her ter hand. Als je klaar bent zet je het aan de kant. Of doet het weg als een wegwerpartikel. Dat laatste zien we hier gebeuren. Verliefdheid slaat om in haat. Hoe bestaat het! Wie die het leest trilt niet van verontwaardiging? Laten wij voorzichtig zijn. Met komt nog dagelijks voor. Er is een soort verliefdheid waarbij dat onmogelijke toch mogelijk is. Liefde is dat in geen geval. Liefde eert de geliefde naar waarde; respecteert deze prinses in haar voorname gewaad, dat kleed dat tot op de handen en enkels afhangt en haar creten is. En bij-

draagt tot de uitstraling waarover deze jonge vrouw beschikt. Dit is geen liefde, want die laat het meisje niet door een kamerdienaar aangrijpen of voortduwen en de deur uitwerken als was ze een ongewenste indringster: 'Vooruit met die meid! Gooi haar eruit!' En doe vooral de deur op slot dat ze niet weer binnenkomt met haar gezeur!' (We geven het nu maar eens even in ruwe taal weer.) Alsof Tamar de schuldige verleidster is. Dat is al heel min.

3. Absalom, Tamar en Amnon

Daar staat dan Tamar. Op straat. Ruiten geworpen. 'Waarheen zou ik met mijn schande moeten gaan?' had ze haar broer gevraagd. Die overweging had Amnon niet weehouden haar de schande aan te doen om haar dan de straat op te sturen. Dat heeft haar ontzettend aangegrepen. 'Mij weg te zenden is erger dan het andere dat gij mij aangedaan hebt.' Het grijpt ons aan haar woorden te lezen. Wat wil ze? Bij Amnon blijven? Van hem onderdak en onderhoud krijgen? En 'bescherming'? Van zo'n individu? Wil een meisje dat in m'n geval, denken we bij onszelf. Die kan zo'n vent toch niet meer zien. Zo zou een meisje vandaag reageren. En de gevolgen van de aanranding voor zichzelf trachten te verwerken. Als haar dat gelukt.

Tamar is anders. In welk opzicht? Ja, hoe moeten wij dat onder woorden brengen? De Bijbel helpt ons door wat hij van Tamars woorden doorgeeft. Tamars denken beweegt zich om het eens iets gewichtig te zeggen, in rechtstermen. 'Wat is recht?' is blijkbaar de gedachte die haar bezighoudt. Dat is goed Israëlitisch. Dat is Bijbels. Dat recht is geschonden, zo laag, zo gemeen, dat haar ziel is verscheurd. 'Toen strooide Tamar as op haar hoofd, scheurde het pronkgewaad dat zij droeg, legde haar hand op haar hoofd en ging al jammerend heen' (vers 19).

Iemand vraagt: 'Moet dat zo?' Moet dit niet stil gehouden? Moet dit niet, wat men noemt, met de mantel der liefde bedekt? En vooral binnen de wanden van de kamers van het koninklijk paleis gehouden? Nu staat de eer en naam van de kroonprins op het spel.

Wat zouden wij doen in zo'n geval? Ik weer het, we zijn geroepen voor elkaars eer en goede naam te waken. Maar als nu deze Amnon zelf zijn eer te grabbel gooit en inderdaad zo'n schandelijke dwaasheid begaat, wat dan? Moet het meisje, dat de eer kwijt is, lijden om de 'eer' van de oudere broer? Neen, de schade die Amnon in haar leven heeft aangericht, moet weer goedgeemaakt! Naar onze innige overtuiging is dat wat moet gebeuren. Maar het hangt er wel sterk van af: Hoe. En: door wie. Want de wijze waarop komt er zeker op aan. En schadeherstel is niet ieders werk.

En nu komt Absalom in beeld, Taniars volle broer. Zijn naam is al in vers 1 genoemd. We zijn er toen niet verder op ingegaan. Maar we kunnen met het kennismaken van de familierelatie toch niet volstaan.

Als we vragen: 'Hoe was die relatie!', doelen we niet zozeer op de graad van bloedverwantschap want dat had

reeds onze aandacht, maar op het beleven van die band in de familie. Hoe stond Absalom tegenover Amnon; de derde zoon **van** David tegenover de oudste? Omdat de oudste voorbestemd is koning te worden kan de rangorde onder de zonen een bron van rivaliteit worden en ongenoegen. Vooral **als** nummer 3 (of inmiddels: 2, als Kileab inmiddels is overleden) een ambitieus mens is, die alles op alles zet om nummer 1 te worden. Misschien heeft Absalom Amnon al een tijd in de gaten gehouden, om een zwakke plek in zijn leven te ontdekken: b.v. voor vrouwen; of voor wijn. We weten het niet, maar het valt wel op dat hij in vers 20 inzien weet hoe de vork in de steel zit: 'Is je broer Amnon je nu gekomen!' David **was** 'argeloos'. En Tamar? Wie zal het zeggen. Maar Absalom maken **ze** niets wijs. Dan valt ons ook op dat sussende: 'Maak er geen werk van, d.w.z. dat Amnon gestraft wordt. Daar komt 'Zwijg erover' wel op neer. Tamar **moet** het aisch maar niet te zeer aantrekken. Nota bene! Absalom wil de **zaak** toedekken! Hij bagatelliseert Amnons daad.

Jammer. Jammer. Dat is nu net precies de zaak verkeerd aanpakken. Daarmee is Tamar, met haar hoog-ontwikkeld rechtsgevoel niet gebaat. Daar moet recht gedaan. Het recht is grof geschonden. Religieus is Tamar niet geholpen: 'Absalom lieft Tamar geen wezenlijke troost te bieden, dan had hij haar op de HERE moeten wijzen. Nu gebruikt hij enkele holle frasen om daarachter zijn opkomende wraak te verbergen'.³ Zo gaat de zaak ontspreiden. We bedoelen dit: Broer Absalom maakt zich van de zaak meester, gaat dit uitbuiten voor zijn eigen doeleinden. En dat onder het mom van... Het recht? Of de goede verhoudingen in de familie: 'hij is uw broeder'! Absalom gaat als het gunstig ogenblik gekomen is, **zijn** rekening met Amnon vereffenen. En **dat is iets wezenlijk anders dan Gods recht aan hem bedienen**. Maar daar heeft het volk Israël zijn rechtelijke instanties voor. Er zijn nog rechters in Israël. En rechter nr. 1 is de koning. We zien de toekomstige ontwikkeling zich aftekenen in Absaloms sussende woorden. In de overredingskunst die met een waar meesterschap op David wordt toegepast. Hij wordt uitgenodigd in de stille hoop dat hij voor de eer bedankt opdat hij een tweede gunst – verlof voor Amnon mee te gaan naar het feest – niet kan weigeren aan de o zo beleefde Absalom. Hij krijgt het klaar. Een David die toegeeft houdt in dat Amnon ineen moet. Of 'moet'? Nou ja, u kent wel van die 'morele' plichten zoals wij dat noemen, waar iemand niet niideruit kan. En voor de knechten is het woord van de meester gelijk aan een bevel: 'Ik heb het U toch bevolen?' We zien weer een keten in weldoordachte mensenplannen. Eerst die Jonadab. Nu Absalom. De eerste raad leidt tot een aanranding (al heeft Jonadab dat niet zo gezegd). De tweede daad tot doodslag van de beschonkene. De wellust: **ge** valt door het zwaard. **Anders** dan in hoofdstuk 11 is het nu de bedrijver **van** het kwaad, die uit de weg wordt geruimd.

Het einde van de historie is een Absalom die het recht in eigen hand neemt. Dezelfde die zich later (hoofdstuk 15)

zal opwerpen **als** de behartiger van **het** recht der verongelijken in Israël...

En Tamar, die bij haar volle broer onderdak ontvangt, moet dit alles maar langs zich heen laten gaan. Is haar belang daarmee gediend! De behandeling van haar zaak, rechtszaak ontspoord. Menselijkerwijs raken we al verder van huis. Kwaad stapelt zich op kwaad. We vragen: Moet Davids zonde zo worden bezocht?

4. **Nogmaals: David**

En David:

'Toen de koning David dit alles hoorde werd hij zeer toornig. Op wie? Op Amnon? Intrigerend is dat de Septuaginta, de Griekse tekst van het Oude Testament, in vers 21 een uitgebreidere tekstlezing heeft, die ongeveer zo luidt: 'Maar hij wilde Amnon, zijn zoon, geen pijn doen (bedroeven), wani hij hield van hem, omdat hij zijn eerstgeborene was.'

Dat is David in deze tijd! Zwak toegeeflijk. Herinnering aan eigen misstap is hier van invloed geweest. Het ellendige van die zonde is dat zij de bedrijver voor zijn leven kwetsbaar maakt. Maar dat mag hem niet terughouden van het handhaven der gerechtigheid, ook tegenover zijn vlees en bloed. David geeft zijn recht uit handen. Nu, dan weet Absalom er wel raad op!

Het heeft gestormd rond de top in deze fase van Israël's geschiedenis. En de koning, de man aan het roer toont zich erg zwak. Zal Gods Israël deze crisis te boven komen?

H.M. Ohmann

¹ We denken aan h.v. Leonhard Rost, de auteur van de zogenaamde *Die Ueberlieferung von der Thronnachfolge Davids*, 1926.

² C.J. Goslinga, *Het Tweede Boek Samuel* (in C.O.T.). Krimpen 1962, 237.

³ Goslinga, a.w., 242.

BENT U OOK ONDER DE PROFETEN?

'Daarom zegt men: Is Saul ook onder de profeten?'

1 Samuel 19 : 24

Toen men die vraag, 'is Saul ook onder de profeten', stelde was het de tweede keer dat koning Saul zich bij een groep profeten had aangesloten. De eerste keer was toen Saul net tot koning gezalfd was. Ook toen al stelden de mensen die vraag, en werd het als een gezegd toegepast op wie in extase in het openbaar de HERE begon te prijzen en te belijden (1 Sam. 10 : 9-12).

Nu is er een groot verschil tussen onze tijd en die van koning Saul. Toen kwam de Geest van God over een beperkt aantal mensen, te rijl wij sinds Pinksteren allemaal mogen delen in de Geest van Christus. Daarom worden wij Christenen genoemd (zondag 12). Maar ook wat ons betreft zijn er twee manieren waarop de naam Christen op ons toegepast kan worden. Met kan zijn met een echte klank van bewondering: ja, dat is nou een echte Christen. Het kan ook anders: wat, hoort die ook bij de kerk?

Bij koning Saul was er een groot verschil tussen de eerste en de tweede keer. Toch, zowel in hfdst. 10 als in hfdst. 19 is de beschrijving van het gedrag van de profeten en van dat van Saul dezelfde. De Geest van God kwam op hem en ook hij profeteerde. Ook werd hetzelfde spreekwoord op hem toegepast. Vandaar dat Schriftkritische uitleggers beweren dat beide verhalen over hetzelfde gaan: het verschil zou niet liggen in wat eens gebeurde, maar in hoe er later twee verhalen van gemaakt zijn. De Bijbel laat echter duidelijk zien dat het verschil ligt in wat er gebeurde. De eerste keer gebeurde het toen Gods Woord via Samuel tot Saul gekotnen was dat hij koning zou worden. Maar de tweede keer gebeurde het, toen Saul David zocht te doden omdat Gods Woord via Samuel David als koning had aangewezen, en David vanwege Sauls vijandschap naar diezelfde Samuel gevlucht was. De eerste keer gebeurde het toen Saul Gods Woord aannam; maar de tweede keer profeteerde hij terwijl hij Gods Woord tegenstond.

Dat kan dus, dat je de HERE groot maakt, en toch later een vijand van God wordt! Daarom: bent u ook onder de profeten, een Christen, een lid van Gods kerk? Ja? Maar hoe dan? Je kunt er bij horen, en regelmatig meedoen, een kortere of een langere tijd, en dat toch je verhouding met de HERE verandert, verwereldlijkt! De mensen hebben het langzaam aan gemerkt bij Saul, die verandering in zijn houding, en zo veranderde ook de betekenis van dat gezegde: is Saul ook onder de profeten?

Want hoe kwam het eigenlijk dat ook Saul onder de profeten was? Dat was omdat Gods Woord tot hem gekomen was dat hij als koning van Israël de komst van Christus als de eeuwige Koning en Profeet mocht voorbereiden. Het was als een teken daarvan dat hij tijdelijk de gift van

profetie ontving. Saul aanvaardde die opdracht. Zo kon dat gezegde ontstaan, toepasselijk op ieder wiens leven als doel heeft de komst van Christus en zijn Koninkrijk. En dus mag ook nu de vraag gesteld: bent u ook onder de profeten? Is het duidelijk ook voor uw omgeving dat u een Christen bent, en waarom, ja, waartoe? Kunt u als Christen en kerklid een prijzend spreekwoord zijn in de mond van de mensen?

Rij Saul veranderde het spreekwoord van prijzend in: hoe kan dat nou? Want Saul werd ongehoorzaam aan Gods Woord. Toen nam God het koningschap van hem af, en beloofde het aan David. Saul haatte David daarom, en in plaats van de weg te bereiden voor de komende Christus, trachtte hij die komst te verijdelen door David uit de weg te ruimen.

Dus moest David vluchten. Waar naar toe? Naar Samuel, in Rama's profetenschool (Najoth, vs. 19). Nu verblijft David onder de profeten, daar waar Gods Woord wordt bestudeerd, en zijn Naam geprezen. Maar nu blijkt ook dat Sauls haat tegen David haat is tegen Gods Woord, als hij ook daar zijn soldaten naar toe stuurt, en tenslotte ook zelf er op af gaat. Maar wat gebeurt er? Dan wordt zelfs deze vijand van God en zijn Woord gedwongen om te profeteren, om God groot te maken. Gods Geest is onoverwinnelijk.

Wat een bemoediging voor David, en voor allen die de komst van Gods Koninkrijk verwachten. Maar tegelijk is het ook een scherpe waarschuwing! Want nu is Saul weer tot een spreekwoord geworden in Israël, maar met een heel andere betekenis. Nu betekent het dat je met woorden de HERE kunt prijzen, terwijl je leven daarmee in strijd is. Dan mag men wel bedenken, dat de HERE altijd sterker is dan wij zijn.

David mocht tenslotte als koning de weg bereiden voor Christus. En toen deze op aarde kwam stond er een hogepriester op die niet wilde dat Hij Koning worden zou. Toen kon het spreekwoord over Saul zo worden toegepast: is Kajafas ook onder de profeten? Maar de Geest van God overwon toen Kajafas moest profeteren dat Jezus zou sterven voor zijn volk, en ook om de verstrooide kinderen van God bijeen te vergaderen (Joh. 1 : 51/52).

Het lijkt er op dat Kajafas succes had waar Saul faalde. Maar juist in die weg is Christus gekomen, zijn wij met God verzoend, en is Gods Geest onoverwinnelijk gebleken. Het is Pinksteren geworden. We zijn nu allemaal geroepen profeten in Gods Koninkrijk.

Daarom nogmaals: bent u ook onder de profeten? Ja? Goed! Maar hoe? Door geloof, of gedwongen? Overtuigd door de Geest, of als een hypocriet? Wat voor een spreekwoord bent u?

D. de Jong

EEN NIEUWE KERKBIBEL

Sinds tien jaar volgen de Gereformeerde Kerken de ontwikkelingen rond het bijbelvertaalwerk. In 1981 werden deputaten benoemd die hun ogen en oren open moesten houden. Mooi op tijd. Eind vorig jaar besloot het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) aan te koersen op een Vestding-2000, een bijbelvertaling speciaal geschikt voor kerkelijk gebruik. Hoever zijn we? Een overzicht met een paar kanttekeningen.

I
De synode van Arnhem 1981 besluit 'een klein deputaatschap voor de zaken van de bijbelvertaling' in te stellen (*Acta*, art. 163). De brieven die deze zaak aan de orde stellen, zijn echter niet via de mindere vergaderingen ter tafel gekomen. Dit neemt de synode voor lief. Waarom? Her besluit verwijst naar het commissierapport (*Acta*, 682-684). Hieruit zijn de volgende motieven op te maken:

- (a) Voor een bijbelvertaling hebben de kerken verantwoordelijkheid. Hei geloof dat de bijbel het geopenbaarde Woord van God is, stelt ook eisen aan de vertaling. De kerken sullen er op hebben toe te zien dat een in de eredienst te gebruiken vertaling daaraan voldoet. 'Een beslissing over de vraag, welke vertaling we kiezen, kan worden gesteund en gediend door overleg in andere kaders.'
- (b) Voor de vertaling-1951, de zgn. Nieuwe Vertaling, overweegt het Nederlands Bijbelgenootschap een vervangster te doen vervaardigen, een bijbel die geschikt is voor gebruik in de eredienst. Om aanspreekbaar te zijn is hei goed een adres te hebben voor informatie en overleg. Volgende synoden kunnen dan een beleid uitstippelen in nauwe aansluiting bij ontwikkelingen die gaande zijn. De grond hij het besluit zelf luidt: 'Het is gewenst dat de kerken in de komende jaren niet voor voldongen feiten komen te staan met betrekking tot revisie van vertalingen. invoering van nieuwe vertalingen of het eventueel staken van de uitgave van bestaande vertalingen. Het is tevens gewenst dat de kerken materiaal ontvangen om te kunnen beoordelen of het gewenst is voor een iets langere termijn deputaten voor aangelegenheden van de bijbelvertaling te benoemen.'

Het deputaatschap krijgt de opdracht (a) bij bijbelgenootschappen e.d. zich te presenteren als adres waaraan men desgewenst informatie voor de kerken over het onderwerp bijbelvertaling kan toezenden; (b) de volgende synode een overzicht te bieden van de 'te verwachten ontwikkelingen op het gebied van de bijbelvertaling in Nederland'; (c) de volgende synode te adviseren over de vraag of continuering van het deputaatschap zinvol is en zo ja, met welke opdracht.

Benoemd zijn prof. J. van Bruggen (s), A.A.W. Bolland, ds. H.R. van der Kamp en prof. J.P. Lettinga (secundi: ds. A. Geelhoed en prof. J.A. Meijer). Ook zij vieren dit jaar hun tienjarig jubileum als 'deputaatschap bijbelvertaling'. De samenstelling van het deputaatschap is niet veranderd.

II

De volgende synode krijgt inderdaad bezwaren te behandelen tegen de benoeming van de deputaten bijbelvertaling. Ze was in strijd met artikel 30 K.O. Deze bezwaren worden afgewezen met als belangrijk argument, dat de synode van Arnhem zich bewust was af te wijken van de Kerkorde. Daarom heeft ze zich ingespannen de dringende noodzaak van zulke deputaten aan te tonen en hun opdracht opzettelijk 'zodanig beperkt gehouden, dat de kerken op geen enkele wijze voor onaanvaardbare consequenties werden geplaatst' (*Acta Heemse 1984-1985*, I, art. 117). Er zijn ook heel wat brieven binnengekomen die instemmen met de voorstellen van de Arnhemse deputaten en om benoeming van nieuwe deputaten vragen (an. 122).

Uit het rapport van deputaten (*Acta* I, 249-250) komt naar voren, dat vooral met de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB) veelvuldig overleg is geweest. Ze heeft het deputaatschapetrokken bij 'een enquête over de behoefte aan en de mogelijkheden voor een nieuwe bijbelvertaling speciaal voor kerkelijk gebruik'. In het antwoord van deputaten 'is sterk beklemtoond dat de Gereformeerde Kerken veel waarde hechten aan het gebruik van één bijbelvertaling voor kerk, huisgezin en school en dat de belangrijkste voorwaarde voor een nieuwe bijbelvertaling is een hoge mate van betrouwbaarheid in het weergeven van de grondtekst. Op zich genomen bestaat er zeker behoefte aan een verbeterde of nieuwe bijbelvertaling'. Deputaten hebben verder uit hun opdracht opgemaakt, dat de kerken principieel bereid zijn 'een waarnemer te zenden naar het onderdeel van de besprekingen van de RCOB, dat handelt over de resultaten van de enquête over een nieuwe vertaling'.

De synode van Heemse geeft de nieuw te benoemen de-

putaten o.m. als opdracht nee 'te functioneren als 'waarnemers-deputaatschap' dat de ontwikkelingen op het gebied van de Bijbelvertaling nauwlettend blijft volgen om zo de kerken en haar synode tijdig te kunnen informeren en adviseren inzake huidige en te verwachten ontwikkelingen op het gebied van de Bijbelvertaling in Nederland'.

De 'dringende noodzaak' is dus meegevallen. Wat nu deputaten hebben gedaan, had wellicht ook met een brief van scriba II bereikt kunnen worden. Het invullen van de enquête viel strikt genomen niet onder de opdracht. De synode keurt het goed zonder over de inhoud van het antwoord dat deputaten hebben gegeven, te oordelen. De werkzaamheid van deputaten wordt opnieuw nogal passief onder woorden gebracht: registreren wat er te zien valt en informeren richting kerken. Over inhoudelijke inbreng bij de RCOR en het NBG wordt niet gerept.

III

Uit het rapport dat deputaten uitbrachten aan de synode van Spakenburg-Noord 1987 (*Acta*, 511-512), is op te maken dat de RCOB eind oktober 1984 tot de conclusie is gekomen dat er geen duidelijke behoefte leeft aan een nieuwe bijbelvertaling. Ze doet wel de aanbeveling gezamenlijk te zoeken 'naar een heldere formulering van de uitgangspunten voor een nieuwe gemeenschappelijke bijbelvertaling'. Deputaten hebben toen geopperd of de Vertaling-1951 herzien kan worden, maar dit voorstel was bij de RCOB aan het verkeerde adres. Het is vervolgens door deputaten aan het NBG voorgelegd samen met de 'bereidheid tot medewerking vanuit de Gereformeerde Kerken aan projecten die voor ons niet principieel onaanvaardbaar zijn'. Het standpunt van deze organisatie stond toen nog niet vast.

De synode (*Acta*, art. 154) draagt het deputaatschap opnieuw op waakzaam waar te nemen 'de ontwikkelingen op het gebied van de bijbelvertalingen' om hierover 'de kerken en haar synode tijdig te kunnen informeren en adviseren'. Uit de aangevoerde gronden blijkt dat de waakzaamheid vooral de plannen van het NBG betreft.

Achteraf valt her op, dat deze synode geen enkele brief uit de kerken heeft ontvangen over deze zaak. Is iedereen het ermee eens, dat een nieuwe vertaling wettelijk is? Of komt dat misschien omdat de vorige synode zo weinig uitdrukkelijk de mening van de kerken zoals onder woorden gebracht door deputaten heeft besproken? Zij hadden gezegd: (a) de belangrijkste voorwaarde is een hoge mate van betrouwbaarheid in het weergeven van de grondtekst, (b) op zich genomen bestaat er zeker behoefte aan een nieuwe of verbeterde vertaling. Dit laatste is op de duur ingevuld als een pleidooi bij het NBG voor herziening van de vertaling-1951.

De synode smeert opnieuw haar brievenbus en ze spitst namens de kerken de oren, maar wekt ook nu niet de indruk dat ze iets heeft gezegd of nog wil zeggen. De enige vraag die wordt beantwoord is, of het deputaatschap opnieuw moet worden benoemd.

IV

In het rapport aan de synode van Leeuwarden 1990 (*Acta*, 279-282) werd gemeld, dat op de Alverna-conferentie 1989 van de RCOR de ineningen zijn gepeild over 'Een nieuwe bijbelvertaling voor de kerken?' Ook deputaten waren uitgenodigd.

Het NBG heeft een begin gemaakt met het onderzoek van de mogelijkheden om te komen tot een nieuwe bijbelvertaling voor kerkelijk gebruik, een opvolgster voor de Vertaling-1951. Het bijbelgenootschap schrijft zelf aan de synode (brief d.d. 24 april 1990), dat het bestuur van mening is 'dat voor het kerkelijk leven in het begin van de volgende eeuw niet met de nu beschikbare vertaling(en) volstaan kan worden'. De vertaling-1951 met haar taalgebruik uit de dertiger jaren zal dan niet meer voldoen, bovendien heeft de (ver)taalwetenschap er sindsdien heel wat bijgeleerd. Herziening van deze vertaling is 'een hachelijke onderneming, omdat hiervoor wel een héél grondige aanpak nodig is'. De haalbaarheid van 'een nieuwe bijbelvertaling voor kerkelijk gebruik' zal onderzocht worden. De vraag is, wat de kerken vinden van 'de intentie om een dergelijke vertaling tot stand te brengen'.

De synode stemt (*Acta*, art. 67) met dit voornemen in en besluit 'er hij het Nederlands Bijbelgenootschap op aan te dringen, dat een nieuwe vertaling de heilige Schriften zorgvuldig en betrouwbaar in hedendaags Nederlands weergeeft, op een wijze die recht doet aan de eenheid van de Schriften en aan de realiteit dat de vertaalde bijbel in Nederland al eeuwen fungeert binnen een belijdende kerkgemeenschap'. Ze acht het noodzakelijk dat de kerken via haar deputaten meedoen aan het voorbereidend overleg om zo 'te bevorderen dat er een voor de kerken aanvaardbare vertaling beschikbaar blijft'.

De synode geeft deputaten voor het eerst ook een actieve, vertegenwoordigende opdracht, nl. 'zoveel mogelijk deel te nemen aan het voorbereidend overleg met het Nederlands Bijbelgenootschap over een nieuwe vertaling ter vervanging van de vertaling van 1951'. Dit wil niet zeggen, dat de synode besloten heeft ook zelf deel te nemen aan het vertaalwerk. 'Daarvoor moet eerst duidelijk zijn welke werkwijze het NBG gewenst vindt' (prof. Van Bruggen ter synode volgens het Nederlands *Dagblad* van 17 mei 1990).

V

De brievenbus is regelmatig voorzien van informatie. Maar er is ook al verschillende keren aangeheld. Er zijn brieven teruggeschreven en de bellers zijn te woord geslaan. Een passief heeld als 'brievenbus', een formulering als 'ontwikkelingen volgen' – ze zijn achterhaald door de werkelijkheid. Deputaten hebben een behoorlijke inbreng gehad bij de initiatieven rond wat inmiddels de 'Vertaling 2000' is gaan heten. Het is goed, dat de synode nu ook heeft uitgesproken dat een nieuwe vertaling wenselijk is. Toch is deze uitspraak eerder te zien als startsein dan als eindpunt voor meningsvorming in de kerken.

Na tien jaar komt er wel een vraag op. De RCOB is opgericht in 1967. In de geboorte-uren van het deputaatschap speelde het een rol, dat aan de RCOB niet kon worden meegedaan. De commissie van Arnhem 1981 schreef in haar rapport, verwijzend naar een brief van de Gereformeerde Kerk te Haarlem: 'De meeste kerkgenootschappen in Nederland spreken zich in aangelegenheden rond de bijbelvertaling uit in de RCDB (Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel). Lidmaatschap van dit orgaan komt echter niet in overweging'. De commissie zelf sluit zich hierbij aan: 'Het kader van overleg binnen de RCOR is niet aanvaardbaar, omdat het zich niet bindt aan normen, die voortvloeien uit de gereformeerde belijdenis inzake de Schrift. (...) Er bestaat geen overlegkader voor allen die de belijdenis van de Reformatie liefhebben en die de zaak van de bijbelvertaling op alle punten willen dienen'.

Een vraag die nu gesteld kan worden is, of het werkelijk onaanvaardbaar is vanuit je eigen achtergrond, i.e. de gereformeerde belijdenis inzake de Schrift, deel te nemen aan contact en overleg over de bijbel in het Nederlands. De ervaring van deputaten kan hier leerzaam zijn.

Een tweede vraag: moet het bij de constatering dat er geen kader is, blijven? Had het niet voor de hand gelegen een poging te doen tot overleg met andere kerkgenootschappen te komen die zich terzake van de bijbelvertaling wel willen binden aan normen, die voortvloeien uit het gereformeerde schriftgeleef? Zijn er alternatieve denkbaar buiten de 'interconfessionele vertaling' die door het NBG wordt voorbereid, bij voorbeeld in overleg en samenwerking met andere kerken in Nederland en Vlaanderen die zich wensen te houden aan de gereformeerde belijdenis, of vertaalcriteria die daarmee strijken?

Want wat gaat er gebeuren als de Gereformeerde Kerken hun wensen niet gehonoreerd zien in de criteria van het NBG? Als de Vertalmg-200 onaanvaardbaar blijkt, blijven de kerken dan bij de wenselijkheid van een nieuwe vertaling?

VI

Het algemeen bestuur van het NBG heeft op 7 december 1999 besloten het voorbereidend werk voor een nieuwe vertaling voort te zetten in overleg met kerken en bijbelorganisaties.

De discussie over de criteria voor een bijbelvertaling voor kerkelijk gebruik komt nu op gang. In 1990 is daarover een discussiestuk verschenen van dr. E.W. Tuinstra van het NBG, *Een vertaling 2000. Waarom een nieuwe bijbelvertaling*. Ik weet niet of deze brochure al bij de brief aan de synode van Leeuwarden was toegestuurd.

Van alle kanten komt er inbreng over deze normen, van rooms-katholiek tot evangelisch, van feministisch tot joods. De tweede ronde is al begonnen. Het is mooi, dat gereformeerde deputaten mee kunnen doen. Hun bijdrage aan de meningsvorming van het NBG in dit stadium is waardevol. Misschien kan hun bijdrage aan de meningsvorming binnen de kerken wat nadrukkelijker. Ik pleit

voor meer meedenken in de kerken. Tien jaar is kort voor een nieuwe vertaling. De synodes zullen er goed aan doen hun koers terzake van een nieuwe bijbelvertaling in besluiten te formuleren. Goede voorbereiding op de kerkeraden, classes en particuliere synodes is daarvoor nodig. Voor een ingrijpende vernieuwing als een nieuwe bijbeltekst in het kerkboek is een breed draagvlak onontbeerlijk.

R. ter Beek

Zie voor de laatste ontwikkelingen het gesprek van 1.3. van Capelleveen met E.W. Tuinstra en de nederlandse mevr. M.B. Feith in *Met andere woorden* 10 (1991) nr. 3. Daar wordt ook gesproken over de werkgroep Evangelisch Beraad 2002, die in samenwerking met de Evangelische Hogeschool vrijdag 4 oktober een congres hield over een nieuwe vertaling. In een verslag daarvan in het *Nederlands Dagblad* van 8 oktober werd de indruk gewekt dat prof. J.P. Lettinga een van de geref. (vrijg.) leden van deze werkgroep is. Dit berust op een misverstand.

* * Een gereformeerde ochtendkrant

Het is nog lang geen 3 maart 1992. Toch werpt die datum zijn schaduw ver vooruit. Het *Nederlands Dagblad* van 1 oktober jl. was daar in alle opzichten volledig duidelijk over. Ik signaleerde: een bericht linksboven op de voorpagina van de 'binnenlandredactie'; onderop dezelfde bladzijde een kader gevuld door hoofdredacteur De Vries; op pagina 11 een artikel van Ruud Ubels waarin o.a. directeur Boersema aan het woord komt. Wat een uitbundigheid voor deze meest ingehouden krant van Nederland!

Maar niet zonder reden. Op die dinsdag in maart zal deze gereformeerde krant een stap verder doen in zijn gestage ontwikkeling van kerkblad naar volwaardig dagblad. De krant neemt afscheid van de PTT en zal in het vervolg bezorgd worden door de bezorgers van de *Dagbladunie*, de moedermaatschappij van het *Algemeen Dagblad*. Het ND bij het ontbijt dus.

Wordt het ND daar een meer volwaardig dagblad van, zoals ik schreef? Het lijkt me wel. Het maandagnummer bungelde er altijd een beetje vreemd tussen. Hoeveel creativiteit er ook in gestoken werd, het bleef een gatenvuller. Dat zal volgend voorjaar kunnen veranderen, kondigt br. De Vries aan. Voortaan zal het nieuws van de zaterdagmorgen en -middag (op en rond het gereformeerde erf een drukke tijd) in de maandageditie kunnen. Eindelijk dus een dagblad dat er zes dagen mag zijn.

De redactie verheugt zich over meer verbeteringen. De sluitingstermijn voor nieuws schuift een paar uur op. Samen met de vroegere bezorgtijd levert dat dus een aanzienlijke verkorting op tussen het nieuws en de lezer. De krant wint aan actualiteit. Verder zal het formaat iets groter worden en de papiersoort zwaarder. Ook het aantal pagina's per dag zal toenemen. Er worden verbeteringen in inhoud en vormgeving aangekondigd. We zijn benieuwd. Een beter *Nederlands Dagblad*, daarmee is niet

alleen de redactie, daarmee zijn ook de Gereformeerde Kerken in Nederland te feliciteren.

**** Een gereformeerde zondagskrant**

We realiseren ons, dat de werkdag (latere sluitingstijd) en werkweek (de zaterdag) van de redacteuren en journalisten er ook anders uit gaan zien. Daarom is **de** enige dag dat **deze** krant niet verschijnt toch de belangrijkste. Dan rusten de medewerkers van hun eigen werk om kracht te putten uit het werk van God door Jezus Christus, het goede nieuws dat **elke** keer weer goed en nieuw is. Het werken van Vader, Zoon en Geest is dagelijks actueel. Er komt misschien weinig van in de krant, maar het bepaalt de gang van de gebeurtenissen.

Zondagskinderen zijn kinderen die **op** zondag geboren zijn. De figuurlijke betekenis gaat de kant op van: gelukskinderen. Met een knipoog naar deze beide betekenissen zou ik het **Nederlands Dagblad** een 'zondagskrant' willen noemen. Het is geboren op zondag. Waar God zijn Woord opent en zijn werken ontvouwt daar is deze krant geboren. Daar hoeft het **ND** zich nooit voor te schamen. Integendeel, het is een voorrecht dienstbaar te zijn aan de eer van de naam van God als Heerser en Herder, als Schepper en Verlosser. Die dienst is tegelijk een dienst **aan** Gods volk.

Het geluk van deze krant is dan **ook**: redactie en medewerkers kennen het grote verband van het nieuws en daarom de betrekkelijkheid ervan. Daarom hoeven de koppen in het **ND** **ook** niet zo vet. Daarom is de kracht die deze krant ontwikkeld heeft in het verschaffen van achtergronden en hulp bij meningsvorming niet **te** versmaden. Dat mag ook niet minder worden als de nieuwsvoorziening beter wordt. Het geluk van deze krant is, dat ze er niet maar is voor het **nieuws** maar dat **re** er is voor de lezers, die meer gemeen hebben dan een abonnement. Deze krant opereert in een gemeenschap van gelovigen. Daarom mogen we **best** schrikken als we horen dat het **ND** in maar zestig procent van de gereformeerde gezinnen komt. Er zijn ongeveer 3500 a 3600 mensen die het **ND** wel lezen maar dan van een ander. Br. Boersema, de directeur, zegt dat de aanstaande verbeteringen wel moesten: 'Als we doorgaan zoals het nu gaat, zullen we binnen een paar jaar in de rode cijfers belanden en **ons** plekje in krantenland verliezen'.

Laten we niet alleen zuinig zijn op dit zondagskind, maar het ook met vreugde de ruimte geven. Een goede krant is goed voor de kerken, voor de gezinnen, voor de gelovigen. Sommige gereformeerde mensen zeggen dat **ze** het **ND** niet lezen omdat het altijd achter is met het nieuws. Dat argument mag dus straks vervallen. Maar op de balans maakt dat echt niet zoveel uit. Er is toch altijd een hele rij argumenten om het **ND** **wèl** te lezen...

R. ter Beek

BOEKBESPREKING

LIJST VAN CHRISTELIJKE LITERATUUR

Over het algemeen lezen, bestuderen leerlingen in het voortgezet onderwijs weinig christelijke romans en gedichten. Aan de ene kant is dit te **betreuren**, aan de andere kant is het niet zo verwonderlijk. **Literatuurlijsten** dienen immers literair verantwoorde hoeken te bevatten en de meeste neerlandici rekenen romans en gedichten met een christelijk karakter niet tot de literatuur. Of deze **mening** gebaseerd is op kennis of op vooroordelen laat ik **hier** in het midden. **Duidelijk** is dat een christen die kennis neemt van de **literatuur** niet om romans en gedichten met een christelijk karakter heen kan. Hij stuit echter wel op problemen, omdat het literaire niveau vaak niet voldoet aan de algemene literaire eisen, eisen die **ook aan** romans en gedichten hij eindexamens in het voortgezet onderwijs gesteld worden. Dat blijkt ook uit de lijst die Hans Werkman samenstelde.

In zijn *Lijst van christelijke literatuur* heeft hij de titels voorzien van de letters a, h en c, respectievelijk voor het mavo, havo en **vwo** niveau. Het aantal voor het vwo niveau geschikt romans met een christelijk karakter is klein. Voor de havo en de **mavo** ligt dat aantal hoger. Bij de gedichtenbundels is het precies andersom. Verder valt op dat de christelijke **auteur** meer gedichtenbundels dan romans produceert.

Toch heeft Werkman er goed aan gedaan een lijst van christelijke literatuur samen te stellen. In zijn vooraf geeft hij zelf al **aan** dat aan een discussie over **wat** christelijk en wat literatuur is nooit een eind **komt**. Hij heeft zijn keuzen gemaakt en hoopt 'dat scholieren van christelijke scholen hun boekenlijst een stukje eigen identiteit geven, dat **literatuurpraatgroepen** ook de christelijke literatuur op hun programma zetten en **dat** de ontkenners van christelijke literatuur een witte vlek invullen.' Naast een lijst met romans en verhalenbundels en een lijst met gedichtenbundels is er één met beschouwend proza opgenomen. De samensteller weet uit ervaring dat er **behoefte** bestaat aan een lijst van christelijke literatuur. Ik deel die **ervaring** en hoop dat dit werkje door velen **zal** worden aangeschaft. Maar ik weet ook **uit** ervaring dat er **behoefte** bestaat aan een lijst met verantwoorde **moderne** (niet-christelijke) literatuur. Het samenstellen daarvan **zal meer** inspanning vergen. Laten we dit boekje **van** Werkman als deel één beschouwen. Misschien mogen we binnen afzienbare tijd deel **twee** verwachten: *Lijst van moderne* (niet-christelijke) literatuur. A.Joh. Kisjes

Hans Werkman: *Lijst van christelijke literatuur (vooral van 1945 tot 1990)* Te bestellen door overmaking van f 5,- + f 1,20 portokosten op rekening 69.20.60.31h t.n.v. C. en E.J. van Baardewijk, Apeldoorn. Giro nr. van de bank (NMB Apeldoorn) 826319.

KERKELIJK OPBOUWWERK IN HET BUITENLAND II (slot)

In het vorige artikel werd gewezen op normale verschuivingen die altijd plaats vinden in het zendingswerk, en op de speciale moeiten voor de zending in Indonesië. Daarna kwam de kerkelijke hulpverlening in Korea en op Sumba aan de orde. Nu wordt de vraag besproken welke instantie kerkelijke hulpverlening in het buitenland zou moeten doen en hoe dat opbouwwerk moet plaatsvinden.

5. Wie is de aangewezen instantie voor kerkelijke hulpverlening in het buitenland?

Met deze vraag wendden deputaten BBK zich in een aanvullend rapport tot de generale synode van Leeuwarden 1990. Vanwege het belang van de zaak citeren we een aantal gedeeltes uit dit rapport.

Verzoeken om hulp

Op de vergadering van 23-9-89 van BBK kwamen twee zaken aan de orde die na brede bespreking de aanleiding werden tot de instelling van een commissie.

Er was een verzoek om hulp van de Musyafir-kerk op Timor, dat bij de sectie nog eens extra was aangedrongen in een gesprek met ds. Fangidae, predikant bij deze kerk, die Nederland bezocht.

Verder kwam opnieuw ter sprake de vraag om hulp van de IPB, een presbyteriaanse kerk in Brazilië. Hier ging het om personele hulp bij de opleiding van deze kerk, gevestigd te Recife. Kort voor de algemene vergadering van 23 september was ook die vraag nog eens speciaal onder de aandacht van de sectie gebracht door dr. Schalkwijk, de rector van de opleiding, die eveneens Nederland bezocht.

Uit de bespreking kwam naar voren dat deputaten overtuigd waren dat dergelijke verzoeken toch eigenlijk op z'n minst door BBK moesten worden onderzocht. Tegelijk moesten ze weer eens constateren dat hun instructie in wezen geen ruimte laat voor dergelijke actie, laat staan voor meer. Er ligt hier een moeite die des te meer klemmt omdat wel kan worden voorspeld dat we meer van deze verzoeken zullen krijgen.

Op het moment van de bespreking was de aanvraag uit Zaïre al actueel. We moesten ook rekening houden met een eventuele vraag van de kerk van de Christian Brethren op Negros, een eiland op de Filippijnen. Opnieuw kwam het probleem voor ons te staan welke toch eigenlijk voor deputaten de aangewezen weg van handelen is.

Moeten wij zulke zaken overlaten aan particuliere organisaties of moeten we blijven aandringen op het kerkelijk maken van zulke hulp zoals we deden in het geval van de organisatie die ds. Widter in Oostenrijk steunde? Moeten we als deputaten misschien in bepaalde gevallen zendende af nog niet zendende kerken wakker maken voor een taak? Moet er misschien een nieuw deputaatschap worden voorgesteld voor hulpverlening aan kerken in het buitenland? Of is er in plaats van deze oplossingen te denken aan uitbreiding van de instructie van de bestaande deputaten BBK om het voor hen mogelijk te maken dergelijke verzoeken te behandelen?

Moeite

Nadat deputaten op de veranderde omstandigheden hebben gewezen in de contacten met buitenlandse kerken, wijzen ze op de moeite die deputaten hebben met de verzoeken om hulp:

'De Musyafir-kerk is een jonge kerk die het schriftuurlijk karakter van de gereformeerde belijdenis eerst kort geleden is gaan ontdekken. Zo is het ook gesteld met de kerk van de Christen Brethren op de Filippijnen en met de broederschap in Zaïre, waarmee we in aanraking kwamen door de kleine Reformed Church of the United States. In het geval van het verzoek om personele hulp van de Iglesia Presbiteriana uit Brazilië hebben we van doen met een kerk die van origine wel deel heeft aan het gereformeerde erfgoed, maar die dat in de praktijk van haar kerkelijk leven was kwijtgeraakt. Het zijn verheugende ontwikkelingen, maar tegelijk moeten we beseffen dat deze kerken zich nog bevinden in een op z'n minst beweeglijke situatie. We zullen met de meesten van haar niet in een handomdraai een zusterkerkrelatie tot stand kunnen brengen, hoezeer we ook mogen hopen dat zulks in de toekomst het geval zal worden.

Maar mag deze inschatting nu voor ons aanleiding zijn om dan maar niets te doen? Wij zijn overtuigd van het tegendeel. We menen dat hier een roeping ligt voor de Gereformeerde Kerken in Nederland.'

Welke instantie?

'We moeten er niet automatisch van uitgaan dat deputaten RRK de aangewezen instantie zijn omdat bij hen de verzoeken binnen kwamen. Daar zijn bezwaren tegen in te brengen. Alleen al het feit dat het deputaatschap nu al een omvangrijk college is met een eveneens omvangrijke taak, kan daar tegen pleiten.'

Particuliere organisaties?

In het verleden is wel de weg gekozen van particuliere organisaties. Wat het werk op de Filippijnen betreft, is er nu nog zulk een organisatie bezig. Deputaten zijn met deze vorm van werken al een en ander maal geconfronteerd geweest. Zij kunnen er niet al te enthousiast over zijn. Als bezwaren zien zij:

1. een particuliere organisatie heeft dikwijls niet de mogelijkheid in huis om, voor men met een bepaald project in zee gaat, een grondig en evenwichtig onderzoek in te stellen. Daar valt zulk een organisatie geen verwijt van te maken, maar het vooronderzoek is wel nodig;

2. het is voor een organisatie ook heel moeilijk de noodzaak van het werk aan een bepaald project te bezien in het licht van een verantwoorde bepaling van prioriteiten. Die bepaling evenwel is nodig met het oog op de Financiële mogelijkheden van de kerken op het inoienent dat men meent het project te moeten beginnen;

3. er is bij een particuliere organisatie geen kerkelijke controle op de besteding van gelden die toch uit de kerken worden verregen.'

Zendende kerken?

'De hier penociide bezwaren zijn niet aanwezig wanneer plaatselijke kerken, al of niet in bij voorkeur ressortale samenwerking met andere kerken, de bedoelde taken of een geëigend deel daarvan op zich zouden nemen. Men kan daarbij ook speciaal denken aan de zendende kerken.

Deputaten hebben over deze weg al wel een met elkaar gesproken. Ook onze zending staat voor het feit van de veranderende omstandigheden. Zendingswerk in de klassieke zin zal er voorschans nog wel overblijven maar de mogelijkheden worden aanzienlijk kleiner. Terwijl juist wel de mogelijkheid van deelnemen aan opbouwwerk van jonge kerken in derde-wereld-landen zich voordoet. Wereldwijd gezien is er al een soort 'rethinking'² op gang gekomen. Voorzover wij weten moet in onze kerken die arbeid nog worden opgestart. Met name verzoeken om hulp als die uit Zaïre en de Filipijnen lijken in de termen te vallen voor de aanpak door zendende kerken. Zij hebben bijstand nodig in het proces van de groei naar "volwassenheid".

Inzake Zaïre hebben deputaten op voorhand al tot geen andere conclusie kunnen komen. In de door hen aanvaarde voorstellen aan de Generale Synode van Leeuwarden stellen zij immers de synode voor dat zij met de hulp aan Zaïre zullen worden belast, maar dan alleen "voorschans" omdat tot op heden zij nog niet hebben vernomen van een zendende of andere kerk die besloten heeft in dit werk te treden. Dat houdt in dat wanneer zich wel een kerk zou aanbieden deputaten het werk met betrekking tot de Eglise Réformée Confessante au Zaïre naar hun oordeel uit handen zouden moeten geven. Eenzelfde weg zou kunnen worden gevolgd ten aanzien van bijvoorbeeld hulp aan de Musyafirkerk op Timor en andere projecten.

Zendende kerken hebben onderling een vorm van overleg waardoor zaken als het stellen van de prioriteitsvraag goed tot hun recht kunnen komen, zowel ten aanzien van het te verrichten werk als de financiële mogelijkheden. Mede is het door die vorm van overleg van de zendende kerken mogelijk dat er overleg kan bestaan tussen deputaten BBK, bij wie de verzoeken om hulp in de regel terecht komen, en de kerken aan wie zij die aanvragen zouden willen voorleggen.'

Taak voor BBK

'Overigens zullen er aanvragen blijven waarvoor de zendende kerken niet de passende instantie zijn. We denken hier aan hulp op korte termijn en voor een korte termijn die meestal gegeven moet worden in een acute situatie van moeite. Maar ook hulp op langere termijn is niet altijd van zulk een aard dat het speciaal zendende kerken zouden zijn die het werk moeten doen. We denken aan de altijd nog voortdurende hulp ten behoeve van het seminarie van de Kosin-kerk te Pusan. De gedachte is geopperd

om voor dergelijke hulp voor de toekomst een speciaal deputaatschap in te stellen. Dat spreekt ons niet aan. In de praktijk zal blijken dat allerlei "voorwerk" zoals voorafgaand onderzoek, dan toch weer gedaan moet worden door deputaten BBK, die hiervoor immers beschikken over het "apparaat". Het nieuwe deputaatschap zou al te afhankelijk zijn van BBK.

Binnen de kring van deputaten BBK is het werk van eventuele hulpverlening wel goed te regelen door het instellen van een speciale sectie waarvan leden zouden kunnen zijn één van de deputaten uit elk van de bestaande secties.'

Conclusies door deputaten BBK voorgelegd aan de synode

'1. De Gereformeerde Kerken in Nederland mogen dankbaar zijn dat voor het verkrijgen van hulp in haar richting wordt gekeken door kerken in de wereld die verlangen naar meer kennis van de schriftuurlijke gereformeerde confessie en kerkorde en een betere beleving daarvan. Dikwijls zal blijken dat hier een roeping ligt van Godswegen om blijmoedig en in positieve zin op te reageren.

2. Hoewel dergelijke verzoeken om hulp doorgaans bij deputaten BBK op tafel komen te liggen is het niet bij voorbaat zeker dat deze deputaten de geëigende instantie zijn om handelend op te treden.

In het geval van Zaïre kwamen deputaten voor zichzelf al tot de conclusie dat zij zich slechts voorschans met de hulpverlening behoren te belasten. Aangenomen kan worden dat soortgelijke overwegingen wel in meer gevallen zullen moeten gelden.

3. Aan zendende kerken zal naar het inzicht van deputaten vooral moeten worden gedacht als het gaat om verzoeken van "jonge" kerken die (ook) vragen om personele hulp, zeker als die hulp min of meer structureel van aard zou moeten zijn.

4. Met het oog op het bovenstaande zouden deputaten gediend zijn met een verbreding van hun algemene instructie waardoor het mogelijk wordt gemaakt dat zij, wanneer zij van oordeel zijn dat voor een aanvraag om hulp overleg met de zendende kerken moet plaats vinden, zulks zonder nadere machtiging van synodewegen kunnen doen.

5. Om de slagvaardigheid bij het behandelen van hulpverzoeken groter te maken zou in een uitgebreide instructie dan tevens moeten worden bepaald dat deputaten, waar besprekingen leiden tot bereidverklaring van een zendende kerk, het recht hebben de behandeling van een dergelijk verzoek definitief over te dragen aan die kerk. Tevens moeten deputaten dan machtiging ontvangen om in het tegenovergestelde geval voor zichzelf te bezien of de gevraagde hulp wel of niet kan worden verleend.

6. Omdat er onder de verzoeken die deputaten bereiken allicht zullen zijn waarbij het gaat om incidentele hulp op korte termijn en voor een korte periode zou aan deputaten het recht moeten worden gegeven handelend op te treden en daarvoor per instructie ruimte te scheppen.'

6. Hulp aan l'Eglise Reformée Confessante au Zaïre

De generale synode van Leeuwarden 1990 kreeg van de Gereformeerde Kerk te Zaïre het verzoek om als zusterkerk te worden erkend en geholpen. De synode heeft na onderzoek en bespreking daaraan voldaan. De synode besloot deputaten BBK te machtigen twee predikanten uit te zenden naar Zaïre, die ondermeer als taak zouden krijgen: 1e. de toerusting van het gemeentelven en de opbouw

van het kerkverband binnen de ERCZ; 2e. een opleiding van predikanten en evangelisten stichten en aan die opleiding les geven.

De opdracht die BBK van de generale synode kreeg ten aanzien van Zaïre loopt geheel parallel met de opdracht die BBK al had ten aanzien van Sumba; namelijk hulp bij kerkelijk opbouwwerk en bij opleiding tot de dienst des Woords.

Voordat deputaten voor de betrekkingen met de buitenlandse kerken echter met de uitvoering van deze opdracht waren begonnen, kregen zij een verzoek van de kerk te Spakenburg-Zuid om het werk dat volgens het besluit van de generale synode Leeuwarden te Zaïre ter hand moet worden genomen, voor haar rekening te mogen nemen.

Omdat haar zendingswerk op Irian Jaya een aflopende zaak is, was de geref. kerk te Spakenburg-Zuid al geruime tijd bezig uit te zien naar een ander zendingsterrein en daarbij was haar oog gevallen op Zaïre. Het werk dat daar moest gebeuren beschouwde zij als 'afbouwfase van het zendingswerk'. Na uitvoerige bespreking van dit verzoek, kwamen deputaten BBK tot de conclusie, dat de door de generale synode van Leeuwarden 1990 geoordeelde hulp voor Zaïre, het meest efficiënt geboden kon worden door de kerk te Spakenburg-Z. Daarom besloten deputaten de uitvoering van deze hulp in handen te leggen van die kerk.

Daarbij werden wel enkele voorwaarden gesteld. Onder andere zal Spakenburg-Z. tot aan de generale synode van Ommen 1993, halfjaarlijks het deputaatschap informeren over de voortgang van dit kerkelijk hulpverleningswerk. Immers naar art. 47 K.O. is de relatie met kerken in het buitenland een zaak van de generale synode, en het onderhouden van die relaties heeft de synode opgedragen aan deputaten BBK. Daarom zal kerkelijke hulpverlening aan zusterkerken in het buitenland in regelmatig overleg met dit deputaatschap moeten plaatsvinden.

Spakenburg-Z. en de met haar samenwerkende kerken zijn met de voorwaarden accoord gegaan. Intussen zijn door de uitzendende kerk al de nodige stappen genomen: ds. H. ten Brinke en ds. G.J. Bruijn hebben het beroep van Spakenburg-Z. voor het kerkelijk opbouwwerk in Zaïre aangenomen, en bereiden zich nu voor op hun taak.

7. Enkele opmerkingen met betrekking tot de uitvoering van kerkelijk opbouwwerk in het buitenland

Opleiding tot de dienst des Woords en toerusting van de gemeenten zijn naar mijn mening de belangrijkste elementen van de kerkelijke hulpverlening aan zusterkerken in het buitenland. Zaken als adviezen aan kerkelijke vergaderingen, cursussen voor ambtsdragers, meedoen aan kerkelijke examens, zorgen voor lectuurvoorziening en vertaalwerk vallen immers alle onder opleiding en toerusting.

Het ziet er naar uit dat zusterkerken in ontwikkelingslanden nog wel meer een beroep op onze kerken zullen doen voor kerkelijk opbouwwerk. Zoals er op de generale synode van Leeuwarden 1990 al een verzoek lag van de Ge-

reja Masehi Musyafir op Timor, Indonesië, voor een opbouwdominee, speciaal voor toerusting van de gemeenten. Deze kerken maken voor de opleiding tot de dienst des Woords al gebruik van de Middelbare Theologische School van de geref. kerken op Sumba. En ook de Free Reformed Churches of the Philippines hebben op die generale synode hulp bij kerkopbouw gevraagd.

Het is verwarrend dit werk 'zendingswerk' te noemen, ook al wordt dit kerkelijk opbouwwerk op Irian en Kalbar nog door zendelingen gedaan en 'zendingswerk' genoemd.

De naam 'zendeling-docent' zoals de synode van Groningen-Z. in 1978 is mijns inziens een goede naam voor hem die uitgezonden wordt om hulp te bieden bij de opleiding en toerusting van onze zusterkerken in het buitenland.

Als op een zendingsterrein kerken zelfstandig zijn geworden dan zijn die zelfs allereerst verantwoordelijk voor het brengen van de goede boodschap van het evangelie aan de heidenen in hun omgeving. De uitgezonden zendeling-docent heeft een taak hen daartoe toe te rusten, maar niet om het zelf te doen.

Bij de bevestiging van zendeling-docenten in de uitzendende kerk is naar mijn mening het gebruik van een aangepast formulier voor de bevestiging van predikanten te verkiezen boven een aanpassing van het bevestigingsformulier voor missionaire predikanten.

Als twee zendeling-docenten naar één gebied worden uitgezonden zal het goed zijn, dat beider instructie zowel van opleiding als toerusting spreekt, ook als één daarvan bijzondere nadruk ontvangt. De praktijk maakt het zeer gewenst dat je elkaar waar nodig kunt vervangen. Tegelijk versterkt het de band tussen de opleiding en de kerken. En dat is zeer nodig.

Tenslotte: de uitgezonden zendeling-docent zal nauw moeten samenwerken zowel met de uitzendende kerk, door middel van rapportage, als met het betrokken deputaatschap van de ontvangende kerken, én met de afzonderlijke kerken in wier midden hij zijn werk doet. Hij blijft daarbij altijd adviseur, de beslissingen liggen bij de kerken zelf.

J. Klammer

¹ Blz. 449 en v.v. *Acta G.S. Leeuwarden 1990*.

² Een opnieuw doordenken van de taken van de zending.

THOMAS STEARNS ELIOT II (slot)

Pionier van de modernistische literatuur

'Poëzie is ontsnappen aan emoties.'

Religie en literatuur

Zolang onchristelijke literatuur bestaan hebben christenen zich bezig gehouden met de vraag hoe een christen tegenover deze literatuur moet staan. De antwoorden variëren van totale afwijzing tot volledige acceptatie. Afwijzing omdat deze literatuur tegen Gods Woord ingaat; acceptatie omdat het literatuur is. Eliot voegt deze beoordelingen samen en gaat in zijn opstel over *Religie en Literatuur* uit van de stelling dat literaire kritiek behoort te worden aangevuld door kritiek vanuit ethisch en theologisch standpunt. Of iets literatuur is moet naar de regels die hiervoor gelden worden uitgemaakt. Welke bijzondere waarde het heeft, op welke hoogte het staat, hangt af van andere maatstaven die een christen daarnaast zal aanleggen. Regels voor een normatief oordeel zijn niet te vinden in de samenleving en kunnen ook niet afhankelijk zijn van het morele oordeel van mensen, want menselijke oordelen blijken steeds weer tijdgebonden te zijn.

Een criticus zal goed moeten aangeven naar welke criteria hij het werk beoordeelt. Maar de lezer?

'Ik ben ervan overtuigd,' schrijft Eliot, 'dat we niet beseffen hoe irrationeel zo iets ook is, dat we ons literair oordeel scheiden van ons religieus oordeel. Als een volledige scheiding mogelijk was, dan was dat niet zo erg: maar de scheiding is niet volledig en kan het ook nooit zijn.'

Net is niet mogelijk onze geloofs- en morele overtuigingen even op te bergen en vervolgens te zeggen dat het ons om de ontspanning of het esthetisch genoegen gaat. De schrijver van het werk maakt een dergelijke onderscheiding toch ook niet? Hij wil ons als mens bereiken en niet een stukje ervan. Het is als met het eten. Zelfs al zouden we iets alleen maar eten omdat het lekker is, er gebeurt toch heel wat meer.

Hoe zit het met die beïnvloeding? Dat kan Eliot of niemand ons vertellen. Maar het is goed te bedenken dat het effect niet zo hoeft te zijn als de schrijver bedoelt. De invloed is afhankelijk van de mate waarin en de wijze waarop iemand kan worden beïnvloed.

Al voor de oorlog schreef Eliot: De hele moderne literatuur is ontaard door de secularisatie. De betekenis van het bovennatuurlijke wordt niet meer begrepen. Maar het heeft weinig zin hierover te klagen. Het gaat er ook niet om wat we ermee aan moeten, maar hoe we ons daar te-

genover moeten opstellen. Het is voor christenen nodig te onderscheiden tussen wat we mooi vinden en wat we behoren mooi te vinden. Voor het laatste ziet Eliot het als een christenplicht dat maatstaven worden aangelegd die naast en boven de criteria staan die de wereld aanlegt.

Aan het eind van zijn opstel formuleert Eliot nog een fundamenteel bezwaar tegen de moderne literatuur. Het ergste is niet dat ze immoreel of amoreel is, maar dat ze de meest fundamentele en de belangrijkste overtuiging verworpt of geheel negeert. Met als gevolg dat de lezers worden aangemoedigd om uit het leven te halen wat ze kunnen. 'We zullen zeker de beste werken van onze tijd blijven lezen; maar we moeten deze onvermoeid beoordelen vanuit onze eigen overtuiging, en niet enkel naar de principes van schrijvers en critici die het in de algemene pers bespreken.'

Gedichten

Het beeld van Eliot zou onvolledig zijn wanneer we naast de criticus en essayist niet de dichter het woord zouden geven. Het is niet eenvoudig dit zo te doen dat we hem echt als dichter leren kennen. We zullen het met enkele brokstukken moeten doen. Uit *The Love Song of J. Alfred Prufrock* (1917).

*De gele mist, die zijn rug tegen de ruiten wrijft,
De gele walm, die zijn snuit tegen de ruiten wrijft
Likte de hoeken en gaten van de avond uit,
Treuzelede wat hij 't water, dat in de goot staan blijft,
Ving het roet op zijn rug, dar van de schoorsteen valt,
Schoot over het terras, waar opeens 'n afgrond gaapt,
Sprong, en toen hij zag hoe zacht de nacht was voor- oktober,
Kolde hij zich eenmaal rond het huis, en viel in slaap.*

Met deze 'Love Song', Eliots eerste gedicht, begint een nieuw geluid in de Engelstalige poëzie. Geen geijkte thema's, geen verheven woordgebruik, geen synboliek volgens standaardpatroon. Gewone woorden, soms 'ondichterlijk' platvloers taalgebruik (Engels 'slang'), roepen de beelden op. De herfstige oktoberavond wordt sfeervol geschilderd en het beeld van hewegende dier wordt technisch bijzonder knap opgenomen en vastgehouden in de tekening van de mist, de plassen en de rook.

Uit *The Love Song of J. Alfred Prufrock*:

Laat ons een luchtje scheppen, ia een hypnose van tabak

*De monumenten bewonderen
Praten over de jongste gebeurtenissen
Onze zakhorloges gelijkzetten op klokken in 't openbaar
Dan een halfuurtje zitten en ons bokbier drinken*

Afstandelijk, gevoelloos lijkt het, en toch word je geraakt door dramatische gebeurtenissen die zich gemaskeerd door verhullend taalgebruik aan je opdringen.

De leegte, de hopeloze hulpeloosheid, de angst, ze vormen de diepe onderstroom van Eliot's vroege lyriek.

Hier zien we wat Eliot in zijn essay *Tradition and the Individual Talent* over de verhouding dichter en gedicht schreef: 'Poëzie is niet emoties de vrije loop laten, maar aan emoties ontsnappen; het is niet het uitdrukken van de persoonlijkheid, maar een ontsnappen aan de persoonlijkheid. Maar natuurlijk weten slechts zij die een persoonlijkheid en emoties hebben, wat het betekent hieraan te willen ontkomen.'

In *The Waste Land* zien we wat deze stelling voor het gedicht betekent.

'Wat is dat voor geluid?'

De wind onder de deur.

'Wat is 't toch voor geluid? Wat doet de wind toch?'

Niets, nee, niets.

'Weet

'Jij dan niets? Zie je niets? Herinner jij

'Je niets?'

Over het grote gedicht *The Waste Land* zijn talloze interpretaties gegeven. Het is duidelijk dat met de verbrokken vormgeving en het scheppen van een grimmige, desolate wereld waarin ruïnes van de beschaving als grillige staketsels overeind staan, de geest van Europa na de Eerste Wereldoorlog wordt weergegeven. (Spengler's *Der Untergang des Abendlandes* dateert ook uit deze tijd.)

*Ze wendt zich om, gaat voor de spiegel staan,
Van haar vertrokken minnaar nauw bewust;
Ze voelt slechts vaaglijk door haar hoofd heengaan:
'Wel, dat's voorbij, gelukkig nu weer rust.'*

Zonder zijn eigen persoonlijkheid in het gedicht te laten spreken geeft het werk de houding van de dichter tegenover de samenleving weer. Eliot stelt in zijn esthetica dat het gedicht emoties moet oproepen door beelden zonder verbinding naast elkaar te plaatsen. Naast de theorie van de onpersoonlijkheid is dit een even fundamenteel gegeven voor zijn poëzie.

Aan het einde van het gedicht staat een teken van hoop, een aanwijzing voor de richting die Eliot hierna in zal slaan.

In verschillende essays verwoordt hij dat redding van de beschaving mogelijk is door een christelijk levenshouding en cultuur. Deze ontwikkeling vinden we terug in zijn poëzie. In een gedicht als *Ash-Wednesday*¹ krijgt de

gedachte van de 'depersonalisatie' de bijbelse vulling van de zelfverloochening. De walging en afkeer uit *The Waste Land*, de afkeer, zinloosheid en leegheid blijken toch het einde niet. Er komen mogelijkheden voor een nieuw contact, een nieuwe betekenis, een door geloof gedragen volheid.

De religieuze geladenheid van Eliot's latere poëzie is door velen niet begrepen en blijft niet onweersproken. Maar ook critici die vijandig staan tegenover zijn religieuze gedichten (zoals F.R. Leavis in *The living Principle*) blijven toch meestal Eliot's meesterschap erkennen. Wie de aspecten van de literatuur die we willen beoordelen niet goed onderscheidt, loopt het gevaar zijn poëzie te veroordelen op niet-literaire gronden. Het is dezelfde fout die christenen maken wanneer literatuur geen literatuur mag heten op grond van een ethisch oordeel. Wat niet betekent dat een dergelijk oordeel bij literatuur niet thuis hoort. Van een christen mag worden verwacht dat hij naast literaire ook ethische criteria hanteert. Maar dan, zoals Eliot het formuleerde 'naast en boven de criteria die de rest van de wereld hanteert'.

Eliot's latere gedichten geven ergernis aan lezers die de religieuze inhoud niet kunnen accepteren. Maar voor de gelovige die ontdekt dat onder het literaire kleed een rijke inhoud schuilt, is de verrassing bijzonder groot.

Niek Bakker

¹ Aswoensdag, een rooms ritueel.

Gebruikte literatuur:

T.S. Eliot, *Selected Essays*, London 1986.

The complete poems and plays of T.S. Eliot, London 1969.

Selected Prose of T.S. Eliot, London 1961.

Valerie Eliot (ed.), *The letters of T.S. Eliot, Volume I, 1898-1922*, London 1988.

Bovengenoemde werken zijn uitgegeven door Faber & Faber. Importeur: Nilsson & Lamm, Weesp.

Douwe Fokkema en Elrud Ibsch, *Modernist Conjectures, a mainstream in European Literature 1910-1940*, London 1987.

W. Bronzwaer e.a. *T.S. Eliot. Een Amerikaan in Europa*, Baarn 1988.

Dr. J. Kuin, *Traditie en Persoonlijkheid*, Kampen 1988.

JEUGD IS VOLWASSEN GEWORDEN

'Praat niet over ons, legen ons en ronder ons, maar met ons en maak ons deelgenoot en bondgenoot.' Zo ongeveer klonk de boodschap van Bas Buchner, redacteur van het jeugdblad *Kivive*, bij de presentatie van her boek in de GSEV-reeks: *Hoe nemen we de jongeren mee?*

Het was niet slechts een hoodschap om de jeugd toch vooral serieus te nemen, die Buchner bracht. Het was veel meer een oproep om de jeugd vooral als aparte categorie te beschouwen. In zijn bijdrage aan de presentatie ging hij er nader op in, dat jongeren vaak door ouderen als lijdend voorwerp worden behandeld. Hij pleitte ei voor de jongeren meer tot meewerkend voorwerp te maken. De jeugd is geen probleem in de kerk. integendeel. De ouderen hebben een probleem. De vraag zou niet moeten luiden: Wat geveri wij de jongeren mee. maar: Hoe geven wij liet de jongeren mee'?

Jeugd anno 1998

Hoe kijken we in de kerk tegen de jeugd aan en wat moeten we ermee?

Wat bedoelen we eigenlijk als we over jeugd spreken? Hebben we het dan over een afgesloten periode in het menschenleven, een leeftijdsfase? Of valt er meer te zeggen?

Om te beginnen kunnen we stellen, dat we het bij jeugd hebben over de periode tussen kind-zijn en volwassenheid. De periode die ook wel met de woorden puberteit en adolescentie worden benoemd. De bekende pedagoge Lea Dasberg spreekt over 'jeugdland'. Ze geeft de volgende omschrijving: Met 'jeugdland' bedoelen we een gebied – een gebied in tijd – waarin een kind kan rijpen aan een gemeenschap van leeftijdgenoten die zich in dezelfde ontwikkelingsfase bevinden (Lea Dasherg, *Grootbrengen door kleinhouden*, pag. 24).

Nu neemt Dasberg hei begrip 'jeugdland' wat breder dan de periode waar wij jeugd in willen situeren. Van belang is, dat rij het heeft over de rijping van het kind die zich kan voltrekken mede in de omgang met leeftijdsgenoten die zich in dezelfde ontwikkelingsfase bevinden. Denk daarbij eens aan de bevolking van onze scholengemeenschappen. Daar zien we zo'n voorbeeld van 'jeugdland'. Jeugd heeft dus te maken met een leeftijdsfase en met een periode waarin je je bevindt.

Anderen – met name volwassenen en ouderen – verbinden jeugd meer met jong-zijn. Ze denken dan aan de driedeling: kind-zijn, volwassenheid en ouderdom. Dit vinden we terug bij het denken in generaties. Daarbij wordt dan ook gedacht aan de zegswijze opgaan, blinken en

verzinken. De werkelijke, belangrijke levensfase van de mens is dan de volwassen staat. Wat daarvoor koint en wat daarna nog vult te levci is slechts voor- en naspel. In aulk generatiedenken gebruikt men jeugd dan als levensfase om naar terug te kijken. Men hoort dan opmerkingen als: In mijn jeugd heb ik veel aan sport gedaan of toen ik jong was, was me eigenlijk niets te veel. Ook vervalt nien in nostalgie over de jeugd van vroeger tegenover de jeugd van nu. De vergelijking met de jeugd-van-nu valt dan negatief uit. Vroeger was men gehoorzamer, volgzamer, had men veel meer voor elkaar over en werden de normen nog duidelijk gesteld. Maar thans hebben we een jeugdprobleem of beter gezegd vormt de jeugd een probleem, waar de ouders niet tegen opgewassen zijn. Voor het gemak vergeet men dan dat de ouders van nu zo hun eigen kansen hebben gehad om de jeugd van nu een goede toekomst te bieden.

Jeugd als categorie

Algemeen gaat men er van uit, dat er pas sprake is van jeugd als categorie sinds de achttiende eeuw. Bestond er voor die tijd geen jeugd? Kon je voor die tijd niet jong zijn? Niets is minder waar. Altijd hebben kinderen op de fluit gespeeld, gedanst en spelletjes gedaan op het plein. In de Bijbel lezen we over de jeugd, er worden veel opvoedkundige adviezen gegeven. Het Spreukenboek staat er vol van. Ook in de Middeleeuwen was men jong. Jongeren in die tijd vormden onderdeel van de samenleving. Dasherg echter stelt dat voor die tijd kinderen tegelijkertijd als volwassene werden beschouwd. Weliswaar een kleine volwassene, een volwassene in zakformaat, maar toch een volwassene. Zo tegen de achttiende eeuw wordt dat anders, er ontstaan twee werelden, gescheiden gebieden: dat van de jeugd en dat van de volwassenheid. Historisch gezien ziet Dasherg een ontwikkeling van jeugd aan de hand van een paar periodes. Eerst werd de jeugd beschouwd als een volwassene in zakformaat. Jeugd moest volwassen zijn. Zo rond de 18e eeuw hoeft dat niet meer: een kind 'inag' kind zijn. Daarna komt er een periode waarin een kind geen volwassene meer mag zijn. In onze eeuw, met name na de Tweede Wereldoorlog zien we een ontwikkeling, waarin jongeren niet meer volwassen willen zijn. Thans, zo stelt Dasherg, leven we in een periode, waarin jongeren niet meer volwassen kunnen zijn, omdat economische belemmeringen met als gevolg ernstige werkloosheid, geen taken overlaten waarmee jongeren als volwassenen kunnen functiëren. We zien het ook aan het overheidsbeleid hier betrekking tot de jeugd. Jongeren krijgen veel rechten, maar niet de moge-

lijkheid om die rechten waar te maken.

Concluderend kunnen we stellen, dat we jeugd kunnen definiëren als een leeftijdsperiode tussen vijftien en vijfentwintig jaar. Jeugd heeft echter ook te maken met een wijze van zijn, een levensperiode met bepaalde kenmerken. Om nog een Leer Dasberg aan te halen, zij spreekt liever niet van een leeftijdsfase, maar van een bepaalde leefsituatie. 'We noemen dan iemand "kind". "jeugdige" "jongere" of "onvolwassen" naarmate hij de verantwoordelijkheid van een bestaan buiten een beschermd milieu, bijvoorbeeld ouderlijk huis of school – nog niet draagt' (33).

Vier levensfasen

In onze tijd zien we eigenlijk vier levensfasen of leeftijdsituaties die hun eigen kenmerken vertonen: kind, jeugd, volwassene en oudere. Tot voor kort spraken we van kinderen en volwassenen met daarbij jeugdigen en ouderer als sub-onderscheidingen.

Hebben we hier misschien ook te maken met individualisering? In meer traditionele samenlevingsvormen wordt het leven geleid in familie-, buurt- of stamverband. De gemeenschap staat voorop, de mens is in de eerste plaats deelnemer aan de gemeenschap. Hij behoort ergens toe, zijn persoon is minder belangrijk, komt minder op de voorgrond. Het kerngezin in zijn huidige twintigste-eeuwse verschijningsvorm van twee generatie? is daar nauwelijks aan de orde, er zijn meer generaties die zich gezamenlijk bezighouden met verzorging en opvoeding. Het zou in dit verband te ver voeren hier in te gaan op de voor- en nadelen van deze samenlevingsvormen. In onze tijd zien we op vele terreinen tendenties tot individualisering. Het gezin als eenheid staat apart en de individuen in het gezin worden meer als personen dan als gezinsleden beschouwd. In dat kader kunnen we het streven ook hernoemen om kind, jeugdige, volwassene en oudere als aparte levensfase te zien in plaats van de levensfasen te definiëren vanuit de volwassenheid alleen. Dit komt de positie van jongeren en ouderen in veel gevallen ten goede. Nu de gemiddelde leeftijd steeds hoger wordt, is het van belang ouderen niet te beschouwen als uitgewerkte volwassenen die van het leven niets meer te verwachten hebben. Overigens, is dat een onchristelijke gedachte, ouderen hebben meer dan anderen het leven nog voor zich. Aandacht en oog voor de onderscheiding van vier levensfasen is dus goed te noemen. Dit kan echter leiden tot isolering en atomisering, zo dat elke levensfase als cultuur op zichzelf komt te staan. We spreken dan van jongerencultuur met geheel eigen normen en waarden. Maar we hebben het ook over een senioren-cultuur met geheel eigen gebruiken, regels en mode. De commercie is er als de kippen bij om de ontwikkeling van zulke culturen te stimuleren. Zodoende worden er dan weer nieuwe markten gecreëerd.

In de kerk rust op een ieder de taak om het daar zo ver niet te laten komen. Het is goed dat er een onderscheid is in de genoemde leeftijdsfasen. In de gemeenschap der

heiligen zou dat echter niet mogen leiden tot een scheiding van culturen.

Enthousiast en kritisch

Hoe kun je jeugd nu omschrijven? Kun je een definitie van jeugd geven. In aansluiting op Dasberg zou je kunnen stellen, dat jeugd al voor een groot deel of zelfs vrijwel helemaal uit het beschermde milieu is getreden. Dat betekent, dat jeugd ook in staat wordt geacht tot het dragen van verantwoordelijkheid en dat ook daadwerkelijk doet. Deze omschrijving sluit aan bij wat Buchner opmerkt om jeugd ook serieus te nemen. Over jongeren zegt hij: jongeren zijn vaak fris, enthousiast, eerlijk en kritisch. Hij voegt er aan toe: daar kun je in de kerk heel wat mee doen. Het is alsof hij zeggen wil: jongeren voegen iets toe. Hun enthousiasme en kritische instelling betekenen een meerwaarde voor de kerk. Ik denk, dat hij daarin gelijk heeft.

Open deur

Nu zou iemand kunnen opmerken: Een pleidooi om jeugd serieus te nemen, is het intrappen van een open deur. Kijk maar eens hoeveel aandacht er aan de jeugd besteed wordt in de kerk. In preken, op catechisatie, in de krant, overal is speciale aandacht voor de jeugd.

Er is inderdaad veel om dankbaar voor te zijn. De aandacht voor jeugd in onze kerken is de laatste jaren enorm toegenomen. Van de jeugd zelf gaat in de kerk ook een positieve uitstraling uit. In veel gemeenten nemen jongeren initiatieven op allerlei terrein. Er verschijnen nieuwe vormen van bijbelstudie, onderling dienstbetoon, muziek-evenementen en evangelisatie. Inderdaad: jeugd in de kerk voegt iets toe. Zelfs op de Theologische Hogeschooldag ging het over de jeugd. Wat waren echter weer volwassenen die over hen spraken.

Betutteling

Toch is de boodschap van Buchner niet het intrappen van een open deur. Het gaat hem er ook om hoe jeugdigen benaderd worden in de kerk. Jeugdigen vinden dat zij niet meer betutteld hoeven te worden. Betutteling heeft iets in zich van kleinhouden, niet voor vol worden aangezien. Iemand die zich betutteld voelt, vindt dat zij tekort wordt gedaan, niet in haar waarde wordt gelaten. Tegenover jongeren kan zich dat in de kerk uiten als er een beklemmende sfeer ontstaat. Een sfeer, waarin vooral de gevaren en de negatieve kanten van het jong-zijn naar voren worden gebracht. Het kan naar voren komen als jongeren niet in de gelegenheid worden gesteld om initiatieven te ontwikkelen. Of als nieuwe ideeën stranden in tradities en gewoontes die al sinds mensenheugenis bestaan. Betutteling komt tot uiting als ouderen vinden, dat ze in de kerk alles voor jeugdigen moeten regelen en organiseren.

Buchners oproep dient nog verder gewogen te worden. Vindt hij dat de jeugd onvoldende in het gelijk wordt gesteld in de kerk? Pretendeert hij te zeggen, dat jeugdigen zelf eigenlijk de enigen zijn die met recht en reden

over jong-zijn kunnen spreken? Jeugdigen die met al hun antennes en voelsprieten zich in de jeugdculturen bewegen zullen zeker zeer in staat zijn de beleving, de kleur en de emotie van de diverse jeugdculturen te proeven en daar anderen mee in te doen delen. Hoe het anno 1991 voelt om jong te zijn, dat voelt toch in de eerste plaats de jongere zelf. Maar om over jong-zijn te kunnen spreken, is er toch wel iets meer aan vaardigheden nodig. Daarvoor is een zekere mate van distantie nodig en het vermogen om zaken onder woorden te brengen. En dat is niet een ieder gegeven. Ook dienen Buchners opmerkingen niet geplaatst te worden in de rij van het kaliber: je moet er geweest zijn om er over ~~mee~~ te kunnen praten, zoals in Zuid-Afrika om over apartheid te kunnen spreken, of je moet het meegemaakt hebben om ~~er~~ over te kunnen oordelen. Je heet dan tegenwoordig met een wat pretentieuze term; ervaringsdeskundige. Ouders en ouderen gebruiken juist dat laatste graag als alibi om te kunnen betuttelen: Ik ben zelf jong geweest, en dat ben ik nog lang niet vergeten... Ze realiseren zich dan even niet, dat ze wel jong geweest zijn, maar dat ze niet jong zijn in deze tijd, met deze vragen en problemen.

Nee, de oproep van Buchner is veel meer een verzoek om jeugd als een volwassen categorie te zien en niet meer als een voorportaal van de volwassenheid. De jeugdige niet meer te betuttelen door Rem in de wachtkamer van de volwassenheid te Letten.

Wat heeft dit verhaal ons nu te zeggen voor de gemeenschap der heiligen.

Ik bespeur een uit elkaar groeien van jongeren en ouderen in de kerk. Jongeren die als groep, als categorie het voor gezien houden omdat ze geen gehoor vinden. Zeker, ze zijn lid van de kerk en komen ook regelmatig in de kerk. Ze komen er omdat ze in de gereformeerd-vrijgemaakte kerk zijn grootgebracht. Voor hen mocht dat evengoed de christelijke gereformeerde of Nederlands gereformeerde kerk zijn. Daarnaast hebben ze voor zichzelf een aantal vragen beantwoord, die binnen de kerk al geruime tijd op een (hernieuwd) antwoord wachten. Over het vraagstuk van de kerk, kerkelijke eenwording, de plaats van de vrouw en seksualiteit hebben ze hun eigen opvatting die ze alleen binnen hun eigen kring bespreken. Daar spreken ze niet meer met anderen over, omdat daar de antwoorden al gegeven worden voordat de vragen gesteld worden. Hier dreigt vervreemding van jongeren die wel in de kerk komen, maar hun geloof elders beleven. Zij ervaren de sfeer in de kerk als heikleininend en zoeken elders de ruimte. Hier dreigt kapitaal verloren te gaan, om het maar eens in zakelijke termen te gieten. Of anders gezegd; dit dienen we ons in de gemeenschap der heiligen aan te trekken. Daarom wil ik dit artikel afsluiten met een aantal suggesties om elkaar vast te houden. Ze zijn bedoeld om over door te spreken en door te denken. Om in Christus' naam elkaar vast te houden en niet te verliezen. We zijn immers leden van één Lichaam?

Laten ouderen en jongeren elkaar niet aan hun lot overlaten in de kerk.

Laten we luisteren naar de jeugd zonder op voorhand al met antwoorden klaar te staan.

Laten we jeugdige initiatieven niet afdoen door formele reacties te geven.

Laten we de jeugd de ruimte geven.

Laten we als gemeente jeugdigheid uitstralen door jong en fris te zijn.

H.R. Schaafsma

De Reformatie is een blad dat telkens weer geraadpleegd wordt. Bij de uitgever van **De Reformatie** zijn fraaie, handige verzamelbanden te bestellen à f 22,90 per stuk (excl. verzendkosten).

Maak van een stapel losse Reformaties een compleet naslagwerk!

Bel en bestel: 01 100-15591.

In het augustusnummer van *Kontekstueel, tijdschrift voor gereformeerde belijden nú* (6e jaargang nr. 1), schreef prof. dr. M.J.G. van der Velden te Utrecht een interessant artikel onder de kop *De kerk in de tijd*.

Waarom is de Nederlands Hervormde Kerk veertig jaar na de invoering van de nieuwe kerkorde geworden tot wat ze nu is? Dat heeft te maken met de tijd, de cultuur, met wat in de samenleving is gebeurd. Van der Velden meent, dat de 'tijdgeest' inwerkt op het geloof en de praktijk van de kerk in de verschillende perioden van de geschiedenis.

Dat kan ook niet anders. De kerk is weliswaar niet van de wereld, maar wel in de wereld. Zij kan zich niet onttrekken aan wat zich voordoet en gebeurt. Dat is op zichzelf niet verkeerd. Het is de roeping van de kerk in de dienst van het evangelie betrokken te zijn op de tijd. De vraag is veel meer of de kerk daarin trouw blijft aan het evangelie, aan haar roeping in de wereld.

Veertig jaar geleden was de Hervormde Kerk met verwachting en elan bezig om weer kerk te worden en een plaats te krijgen in de Nederlandse samenleving om apostolair en diakonaal teken te zijn van het Koninkrijk Gods.

Maar al heel spoedig kwamen ook bij sommige enthousiastelingen van toen de eerste vragen en twijfels op. De verwachting kreeg deuken. De tijd en cultuur hadden kennelijk hoe langer hoe meer geen plaats meer voor een kerk die een grote roeping had in de samenleving.

En hoe is het nu? Vandaag ligt er een praktisch, functioneel atheïsme over de werkelijkheid.

Daarmee hebben we allen te maken. Daarmee leven we allen. Dat wil zeggen dat ook zij die als gelovigen willen staan in deze werkelijkheid, zich telkens bewegen op velden van de samenleving en de cultuur waarin dit praktisch atheïsme geldt: het is eigen aan onze samenleving als geheel. De definitie van de werkelijkheid heeft geen plaats voor God. Het spreken over een godloze cultuur is daarom zeer terecht. We behoeven alleen maar te wijzen op de moderne wetenschap, die zozeer onze werkelijkheid bepaalt. In toenemende mate moeten we vaststellen dat het 'atheïsme van de methode' het kenmerk is geworden van het wetenschappelijk onderzoek en de toepassing daarvan in onze tijd.

Deze atheïsering van de werkelijkheidsdefinitie strekt zich ook uit over wat we de cultuur in engere zin zouden kunnen noemen en laten we niet vergeten, dat de hedendaagse communicatiemiddelen deze werkelijkheidsdefinitie in vele vormen dagelijks over ons heen laten gaan en ons dwingen op vele gebieden van het leven te denken en te voelen alsof God niet bestaat. Zeker ook deze communicatiemiddelen hebben er sterk toe bijgedragen, dat dit beleven van de werkelijkheid gemengd is geworden en het praktisch atheïsme daardoor niet alleen meer leeft in de kleine kring van een intellectuele elite, maar doorgedrongen is in de levens en harten van velen. Ieder die bewust leeft in

onze werkelijkheid, wordt ermee geconfronteerd en erdoor aan-gevochten.

De kerk is in deze wereld tot een minderheid geworden, die anders denkt dan de samenleving waarin zij verkeert (Van der Velden noemt dat 'cognitieve minderheid').

Dat wil zeggen, dat wij als gelovigen staan in een werkelijkheid die een andere definitie heeft dan wij in sommige opzichten zouden wensen. Met werkelijkheidsdefinities bedoel ik vooronderstellingen, uitgangspunten die van normatieve en cognitieve aard zijn. Immers wil een gemeenschap bestaan, dan moet er een zekere mate van overeenstemming zijn over hoe de werkelijkheid in elkaar zit.

Is dit niet zo, dan is gemeenschappelijk handelen onmogelijk. Iedere cultuur, iedere samenleving heeft een aantal van deze vanzelfsprekendheden als achtergrond van gemeenschappelijk handelen. Het zal duidelijk zijn dat in onze tijd de kerk tot zo'n minderheid is geworden. Het christendom als definitie van de werkelijkheid heeft zijn vanzelfsprekendheid verloren.

Veertig jaar geleden kon de Hervormde Kerk zich nog richten tot de samenleving met getuigenissen en boodschappen. Vandaag vindt ze geen gehoor meer en verliest ze invloed.

Dat bracht met zich met: dat voor hen die bij de kerk behoorden, het hoe langer hoe moeilijker werd de relevantie van het geloof in de werkelijkheid te beleven. Het is niet voor niets dat de vraag naar God overal is gaan leven.

Dat is geen wonder in een cultuur die bepaald wordt door de atheïsering en waarin duidelijk is dat steeds meer mensen bij de vragen en zingeving van het leven zonder God kunnen uitkomen. Er zijn twee mogelijkheden voor een cognitieve minderheid om in deze situatie te reageren op de diepe veranderingen in de cultuur en deze zijn bijna wetmatig te noemen. Beide mogelijkheden laat de geschiedenis van de afgelopen veertig jaar zien: aanpassing of isolement. Anders gezegd: proberen klaar te komen in de werkelijkheidsdefinities van de wereld waarin je leeft of proberen als minderheid je tegenover die wereld te verschansen. Het zal duidelijk zijn, dat beide antwoorden vanuit het innerlijk engagement van het christelijk geloof leiden tot moeilijkheden.

Het eerste antwoord, de aanpassing, bedreigt de geestelijke inhoud, omdat aanpassing maar zeer beperkt mogelijk is zonder je karakter te verliezen. Het tweede antwoord, isolement, is in strijd met het verstaan van de kerk als open naar en in dienst van de samenleving. De kerk gaat zich dan sectarisch gedragen, zich terugtrekken in het defensief in min of meer van de omgeving afgesloten structuren. Men wordt dan een subcultuur, die door de omgeving als vreemd en irrelevant wordt ervaren. De kerk geeft dan de pogingen op om in communicatie te treden met de wereld waarin ze leeft.

Kan de kerk zich vandaag nog aanpassen, nu de secularisering zo sterk is geworden? In de vorige eeuw was nog een compromis te sluiten; vandaag is dat veel moeilijker.

Dat wat de kerk te zeggen heeft in deze werkelijkheid, is niet meer relevant voor de meerderheid in de westerse samenleving zoals we die in ons land kennen. Het probleem van de Hervormde Kerk is geweest – naar mijn inzicht –, dat zij vanuit een apostolair en heeft gepoogd midden in de werkelijkheid te

staan. Ze heeft getuigd op velerlei manieren, **maar** niet duidelijk kunnen maken vanuit welke bron ze leeft en belijdt. En we zijn dan zelf zozeer kind van de tijd, dat ook binnen de kerk onder de druk van de werkelijkheid voor velen de overgeleverde godsdienstige inhoud als irrelevant worden ervaren. Men ontdekt in het beste geval dat bepaalde dingen ook zonder de bron gezegd en beleefd kunnen worden. Laten we daarbij niet denken dat die verschijnselen zich alleen voordoen in de linkse of de middengroepen van de kerk.

Hei alternatief is dat de kerk zich erbij neerlegt een minderheid te zijn, **terzijde** staande en hrt lot acceptierend door de grote werkelijkheidsdefinities van de huidige samenleving (de massamedia) als een curiosum te worden aangezien. Wie de ontwikkelingen ziet aan de rechterzijde van de kerk, ontdekt deze wetmatigheden: een steeds sterker zich terugtrekken achter de verdedigingslijnen met de nodige shibboleths, die bedoeld zijn om eigen identiteit te bevestigen en die geen enkele zeggingskracht hebben tegenover de buitenstaanders.

Aan het eind van de vorige eeuw heeft Gunning al uitgedrukt wat het dilemma is van de kerk in de moderne samenleving: invloed ten koste van de zuiverheid of miverheid ten koste van invloed. Dat geldt anno 1991 in versterkte mate.

Andere aspecten van de situatie van de samenleving en van de kerk in de samenleving zijn pluralisme en privatisering.

Hierover merkt Van der Velden op:

Hoezeer verscheidenheid een groot bijbels goed is, zoals het pluralisme in de kerk nu feitelijk functioneert, lijkt het mij toe meer aanpassing te zijn dan gehoorzaamheid.

Het andere woord is 'privatisering'. Dat betekent in dit verband dat de zaak van geloof en kerk verwezen wordt naar de privé-sfeer. We moeten het nauwe verband met het verschijnsel pluralisme daarbij in het oog houden. In die privé-sfeer moet het dan ook blijven, wil je in de samenleving mee kunnen doen. Ook de privatisering behoort bij de belangenverstrengeling waarin we verkeren. Vanuit geloof en kerk gezien betekent dit, dat de normativiteit tot deze sfeer beperkt blijft en dat het verboden is te pogen bepaalde normen vanuit de bron algemeen geldig te verklaren. Ook dat is een grote uitdaging voor het geloof, waarvan het woord van Gunning geldt. Een kerk die aanspraak blijft maken op openbaarheid, niet vanwege haar pretenties, **maar** vanwege de zaak waarvan ze getuige is, kan zich niet neerleggen bij het gegeven van dit door de culturele setting van de dag gestempelde veel gebruikte woord.

Tenslotte komt de schrijver op de vraag: welk uitzicht mogen we hebben als Hervormde Kerk in Nederland?

Het dilemma is duidelijk: de druk van de werkelijkheid laat je kiezen tussen de aanpassing of de sekte, tussen enerzijds alle nadruk leggen op wat voor velen nog relevant kan zijn en dan **maar** zwijgen over wat voor die velen niet meer relevant is, of anderzijds zonder meer vasthouden aan het oude, je laten drijven in een ingekapseld sektenbestaan door de karakteristieken te benadrukken, zonder te vragen naar de boodschap die erdoor wordt overgebracht. In beide gevallen doen kerken of groeperingen precies wat wetmatig van hen verwacht wordt en passen ze zich op een dieper niveau aan aan de eisen van de tijd.

In de eerste plaats zal de Hervormde Kerk moeten beseffen, dat zij in de Nederlandse samenleving een minderheid geworden is met alle gevolgen van dien. Dit betekent dat ook aan onze kerk,

op de wijze waarop daarover hierboven gesproken is, cultureel bezeten iets sectarisch onvermijdelijk is. De kerk is geworden tot curiosum. Daarmee zullen we moeten leren leven en daaraan zal de structuur van de kerk moeten worden aangepast. Van hieruit is de kerk – de gemeente – geroepen te getuigen. Opnieuw zal de kerk zich afvragen, wat haar boodschap is tot de mensen van onze tijd. Elke tijd heeft zijn eigen schaduwkanten, **maar** ook zijn eigen grote mogelijkheden.

Dat betekent dat in onze kerk met nadruk de waarheidsvraag aan de orde gesteld wordt. Dit houdt in dat he pluralisme in de kerk nooit het laatste woord kan hebben. De roeping tot eenheid is geen abstractum, maar roept om gestalte. Dat daarbij het geloof van de kerk der eeuwen, gegrond op de Schriften, uitgangspunt is, is naar mijn overtuiging onopgeefbaar. Dat betekent niet dat we kunnen volstaan met de herhaling van oude woorden. De taal der kerk in al haar uitingen en getuigenissen verdient al onze aandacht en inspanning. Dat hebben we niet alleen nodig voor de anderen, **maar** ook voor onszelf om het heil te verstaan en te beleven in onze tijd. Niet alleen de 'anderen' zijn kinderen van onze tijd, **wijzelf** ook! De kerk is principieel gericht op de samenleving en de cultuur. Als ze dit opgeeft en zich beperkt tot het privé-domein verloochent ze haar roeping en is ze gedoemd tot vruchteloosheid. De kerk zal zich daarom blijvend bezighouden met de grote vragen van de wereld en de cultuur, ook al weet zij niet vanzelfsprekend gehoor te zullen vinden. We blijven geloven dat de Heilige Geest wegen vindt en banen opent. We zullen dat echter niet kunnen door te zwijgen over wat **ons** ten diepste karakteriseert: het heil in Jezus Christus, het Koninkrijk van God.

...
We dienen te bedenken dat christen-zijn in de wereld ook het aspect van het lijden aan zich heeft. Lijden aan de tijd, lijden aan de kerk. Het vreemdelingschap behoort erbij, niet in de stereotiepe zin van het woord, maar terwille van het heil. Dat betekent geen subcultuur – die behoort bij het pluralisme –, maar wel een tegencultuur in dienst van het heil voor mens en wereld.

Een instructief en prikkelend verhaal, dat ook vragen oproept. Is het dilemma inderdaad: aanpassing of sekte? Is het woord sekte hier juist gebruikt? Is de kerk principieel gericht op de samenleving en de cultuur? Hoe moeten en kunnen we 'invloed' uitoefenen op de samenleving? Volgens het klassieke Hervormde model als kerkelijk instituut? Of naar het heproefde gereformeerde model via de kerkleden? In georganiseerd verband of elk op eigen plaats als zout en licht?

G.J. van Middelkoop